

Kutatás a társadalmi felelősségről, és az önkéntességet nem végzők attitűdjeiről

Mészáros Zoltán – Kostyál Árpád – Mester Dániel
Nemzeti Család- és Szociálpolitikai intézet

Bevezetés

Mivel 2011-ben az Európa Tanács meghirdette az Önkéntesség Európai Éve programot,¹ ez indította a lakosság önkéntességével, társadalmi felelősségvállalásával, illetve a felelős gondolkozással foglalkozó kutatásunkat. Tanulmányunk az elméleti háttérrel bemutatkozó részt követően a hazai és nemzetközi önkéntességet érintő kitekintésen túl, egy 500 fős reprezentatív felmérés eredményeit tartalmazza.

A jótékonyság önzetlen segítségnyújtást jelent, és ebbe a fogalomkörbe az önkéntes, szívésségi alapú tevékenységek egy része éppúgy beletartozhat, mint a szervezett önkéntesmunka, vagy a rászoruló csoportoknak, személyeknek és/vagy az őket segítő civil szervezeteknek juttatott adományok. Éppen ezért az önkéntességet megalapozó tanulmányban több irányból közelítjük s mutatjuk meg:

- az *altruista magatartást* (saját kezdeményezésre dologi vagy pénzbeli segítségadás más emberek számára, közösségek számára),
- a *szívésségi munkát*,
- a *szervezett önkéntes tevékenységet* (pl. munkahelyi önkéntességi programok, civil szervezetnél vállalt önkéntesség stb.),
- és az *adományozást* (pénzbeli/ természetbeli adomány, SZJA1% stb.).

A témához szervesen kötődő, a felelős társadalmi gondolkodás lakossági attitűdöt is érintő főbb tendenciáinak bemutatására kvantitatív kutatásunk adatain keresztül kívánunk kitérni, mivel az önkéntesség sok szálon kapcsolódik a lakossági felelős társadalmi gondolkodáshoz. Kutatások alapján tudható, hogy a társadalmi felelősségvállalás, az önmegvalósítás és a kezdeményezőkétség szerepet játszik az önkén-

tességben. Ezen tapasztalatot is alátámasztó tény,² hogy az önkéntesség érték, norma, hitrendszer alapján vezérelt cselekvés.

Mivel az önkéntesség egyértelműen a szabadidő terhére végzett tevékenység, ezért az elköteleződés és a lelkesedés, illetve az egyén számára való valamilyen értéktelített cselekvés, kielégülésérzet fontos motiváció-fenntartó eleme az önkéntes cselekvéseknek. Fontos alaptézisnek tartjuk R. Putnam gondolatát, miszerint: a helyi környezet fizikai és szociális „rendezetlenségének” hatása, az egész társadalomra kisugárzódik. Minél kevésbé egységes egy közösség etnikailag és életvitel szempontjából, annál kevésbé bíznak az emberek egymásban. Anomikus társadalmakban alacsony szintű bizalom a jellemző a politikában és a politikusokban, alacsony részvétel a választásokon, elzárkózás a közösségi programoktól, és az önkéntes segítő munka elutasítása.

A putnami gondolattal kapcsolatban sajnos egy negatív tendencia érvényesülését látjuk kibontakozni, melynek a témánk szempontjából fontos eleme a gazdasági válság közösségi értékteremtésre gyakorolt hatása. A gazdaság lendületének megtorpanásával a közösségek életfeltételei számottevően romlottak, a korábbi élethelyzet fenntartására és a közösségi programokra fordítható humán- és anyagi források szűkültek, s ezzel együtt előtérbe kerültek olyan kérdések, mint például a társadalmi-anyagi státusz megtartása, a középosztály lecsúszása, vagy a lakhatás kérdése. Ezen jelenségek hatásával mindenképpen érdemes számolni, hiszen elsősorban a szabadidős tevékenységek terhére jelentek meg a fenti problémák kivédését szolgáló cselekvések (pl. másodállás vállalása, aktív segélyezési programok elterjedése, lakossági és állami kiadások visszafogása, civil szervezetek forrásteremtési képességének meggyengülése).

Mindezek fényében célunk, hogy bemutassuk, milyen elméleti alapvetések és empirikus kutatási eredmények kapcsolódnak, a tágan értelmezett önkéntességhez.

Mi is az önkéntesség?

Nélkülözhetetlen fontosságú, hogy tisztázzuk az önkéntesség fogalmát. A hazai önkéntességgel kapcsolatos irodalomban a következő fogalmakkal találkozhatunk:

- Az *altruizmus* szót alapvetően a segítő viselkedéssel kapcsolatban használjuk. Ide értendő az ajándékozás, az önzetlen segítségnyújtás, de a kooperáció, vagy a *proszociális*³ viselkedés is, valamint a viszonzás.
- A *szíveségi munka*, a *kaláka* a közösség társas, közösségi formájaként jön létre, melyet a hagyományok, rokoni-ismeretségi kapcsolatok jelentősen befolyásolnak, hogy a közösség tagjai egymásnak segítséget

nyújtsanak a munkában, vagy a munkafolyamatot meggyorsítsák, hatékonyságukat növeljék, nem mellékesen, a közös munkavégzés során a közösségi tudatukat fenntartsák.⁴

- A Cziike–Kuti kutatópáros gondolatmenetét követve az *önkéntes munkát*, az önkéntes tevékenységet a szervezett, önkéntesen végzett tevékenységként írjuk le, amelyért végzője nem fogad el anyagi ellenszolgáltatást, és amelyet önmaga és családja esetleges hasznán túl, elsősorban más személyek, társadalmi csoportok, a közösség épülése érdekében végez.⁵ Ehhez kapcsolódik az *adományozás*, mellyel kapcsolatban mindazokat a természetben és pénzben nyújtott támogatásokat értjük, amelyeket az egyének minden ellenszolgáltatás nélkül ajánlanak fel nonprofit vagy egyházi szervezetek, közintézmények, illetve a családi és baráti körükön kívüli magánszemélyek számára.

Az önkéntesség tág – mindhárom fogalmat magában foglaló – értelmezésének, érvényesülésének a súlya és szerepe a társadalom együttműködési rendszerének, integráltságának, egységes közösségi értékének egyik fokmérője.

Az altruizmus

A különböző tudományágak nagyon eltérő értelmezéseket használnak az altruizmusra. A fogalom bemutatásához tehát röviden áttekintjük a társadalomtudományi diszciplínák legfontosabb, altruizmussal foglalkozó megállapításait. Az összefoglalás elkészítéséhez elsődleges forrást nyújtott Vályi Réka: „Az altruizmus jelensége a társadalomtudományokban” című tanulmánya⁶.

Az altruizmus tudományos fogalmának megalkotása a 19. század elejének fejleménye, a fogalom eredete az olasz 'altrui' (másik) szóra vezethető vissza (Comte). Eszerint az altruizmus az önzetlenséggel szinonim, és az egoizmussal ellentétes ösztönt jelent. Ehhez kapcsolódóan a legfrissebb nemzetközi elméletek alapján, az altruizmus olyan viselkedés, mely más hasznára van, önkéntes, szándékos, és tudatosan nem a cselekvő saját érdekeit szolgálja.

Tehát az altruista cselekedetre jellemző, hogy:

- önkéntes és szándékos,
- önmagáért viszi véghez a cselekvő, valaki másnak az érdekében,
- az igazságba vetett erkölcsi meggyőződés eredményeként,
- külső jutalom, anyagi juttatás elvárása nélkül (sőt, sokszor jellemző, hogy az altruista többet veszít, mint amit befektetett).

A jelenség tudománytörténeti fejlődésén keresztül megfigyelhető, hogy mára az altruizmus szót használják az ajándékozás, az önzetlen segítségnyújtás, de a kooperáció vagy a proszociális viselkedés szinonimájaként is.

Az altruizmus indítékaira többféle magyarázat létezik. Vannak, akik szerint genetikai, míg mások szerint civilizációs okai vannak. Ugyanakkor más elméletek szerint, ennek meghatározását egyaránt befolyásolhatja a kért segítség, a segítségkézés módja, valamint az, hogy ki kérte a segítséget.⁷

Az empirikus kutatások közül az egyik leggyakrabban vizsgált témakör az altruizmus és a személyiség összefüggése. Általános kutatási eredmény, hogy az altruizmus az egyéni értékekkel függ össze: a segítséget nyújtók bíznak az emberekben, hisznek az egyenlőségben. Ugyanakkor megfigyelhető az önfeláldozási vágy, a presztízs és az elismerés iránti vágy, és kis részben a rizikó keresése is. Az altruisztikus viselkedés magyarázata lehet az a feltevés is, mely szerint a másik helyzetének javulása, örömmel töltheti el a cselekvőt.

Schwartz szerint az altruisztikus viselkedést a cselekvő saját magáról alkotott elképzelésében beálló, kíváncsatos változás megjelenése irányítja, illetve az motiválja, hogy elkerülje az öneléértékelés különböző formáit. Az önelvárások állhatnak belsővé vált társadalmi normákból, vagy az egyén által az általánosan elfogadott értékek alapján kialakított normákból.

Hornstein modellje szerint az altruista cselekvés kialakulásának feltétele az önmagunk és mások hasonlóságának észlelése („valaki más olyan célt szeretne elérni, amelyet saját maga is pozitívnak ítél”).

Az antropológia az ajándékozás társadalmi jelenségére koncentrál, s ebből vezeti le az altruizmust (Maus). Eszerint az ajándékozás nem önkéntes, és nem is érdektelen. Többsége ellenszolgáltatás formájában jelenik meg, s nemcsak a céllal adják, hogy dolgokat fizessenek meg velük, hanem azért is, hogy főntartának egy hasznos szövetséget. Az „ajándékjátzmában” – Némedi Dénes szerint – az adás–elfogadás–viszonzás folyamatában tilos az elutasítás, de az elfogadás elköteleződést jelent. Ugyanakkor a biztos viszonzás biztonságot is hoz. E megközelítési mód a „régikölcs” működését véli felfedezni az altruista cselekvések mögött a jelen társadalmakban.

Az önzetlen segítségnyújtással kapcsolatban a közgazdaságtan és a racionális döntéshozatal az önérték-értékesítést tartja az emberi viselkedés mozgatórugójának, így az altruista viselkedés nem illeszkedik a paradigmákba. A mai napig az altruizmust az önértékkövetés sajátos formájának tekintik – hisz a segítő hasonló jó szándékú viselkedést kap cserébe, vagy valamilyen pszichés haszonra tesz szert.

Sahlins hipotetikus modellje szerint, a kölcsönösség erősebb a szűkebb szférákban (pl. háztartás, ágazat), és gyengül kifelé haladva.

A szociológiában az altruizmus az integráció/reintegráció, vagy a társadalmi kirekesztés/befogadás problematikája kapcsán jelenik meg. Durkheim *Az öngyilkosság* című művében az individualizáció társadalmi jelenségének egyik végpontjaként foglalkozik az altruizmussal. Az altruizmus azt fejezi ki, amikor az egyén nem önmagáé, hanem összeolvad valami rajta kívül levővel, amikor viselkedésének sarkpontja rajta kívül van, nevezetesen az őt magában foglaló csoportban.

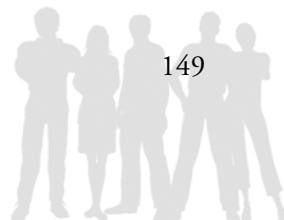
Putnam szerint a társadalmi integráció mutatójának egyik változója az altruizmus, mivel a közösségi élet egészségességének központi eleme az önkéntes, önfeláldozó magatartás. A civil aktivitás és az altruizmus között pozitív korreláció áll fenn – állítja –, és az általa mért egyre magasabb fokú passzivitás és közömbösség szerinte a társadalom integráltságának gyengülésére utal.⁸

A szívességi munka, kalákázás

A szívességi munkát, a kalákázást – melynek alapja a már korábban ismertetett reciprocitás – a tudományos megközelítések elsősorban a munka világa felől értelmezik. A kaláka vagy szívességi munkavégzés a legismertebb társas munkák egyike, amelynél a közösség tagjai vagy bizonyos csoportjai (lokális, vérségi, vagyoni) tagjuknak (családjának), vagy egy községi intézménynek szívességből vagy kölcsönösségi alapon munkát végeznek. A közösség bármelyik tagja akár mikor visszahívhatja a megsegítettet, s az a munka visszaadását, a kalákában való részvételt kötelességének tartja.⁹ A társas munkáknál az akcióközösség társas, közösségi formája azért jön létre a hagyomány talaján, hogy a közösség tagjai egymásnak segítséget nyújtsanak a munkában, vagy a munkafolyamatot meggyorsítsák, illetve a közös munkavégzés során közösségi tudatukat kielégítsék.

Érdekes, hogy a történelmi távlatokat elemezve, a kaláka megléte valamely közösségben mindig a közösség egységét jelezte. Ehhez az is hozzájárul, hogy a munka a kalakahálózaton keresztül, munkavégzéssel egybekötve történik, de a hálózat, a külső társadalomszervezet építése önmaga is a tevékenység egyik fő célja. Fontos vetülete a kalákázásnak a humánerőforrás allokációja, illetve az ezzel együtt járó hatékonyságnövelő ereje is.

A kaláka hálózata azonban több mint munkaszervezet. Akkor is létezik, amikor a kaláka éppen nem tevékenykedik. Sőt, általában a hálózat egésze sohasem aktív, mindig csak egyes részei lépnek működésbe attól függően, hogy a hálózatba tartozó háztartások melyik csoportjában válik szükségessé a kaláka. A kaláka külső társadalomszervezetének stabilitása is hozzájárul ahhoz, hogy a kaláka az egyensúlytalanságon keresztül megvalósuló egyensúly, és a hosszútávúság bonyolult feltételei ellenére működni képes. A primer csoportok rendszerébe való beágyazottság biztosítékként is szolgál.¹⁰

A kalákázás hatásait természetesen nem lehet vizsgálni más, munkaerő-elosztó intézmények (az állam és a munkaerőpiac) vizsgálata nélkül. A szívességi munka elkülönül ugyan az alkalmi munkától, mégis mindkettő a fekete-, szürkegazdaság témakörén belül is tárgyalt jelenség, a foglalkoztatással kapcsolatos értekezésekben. A kétféle, egyébként egymáshoz nagyon közel álló, vékony határvonal mentén elváló tevékenységi körök igazából csak a szolgáltatás ellenértékeként kapott viszonzás jellegében különböznek: ha ez munka, vagy viszontszolgáltatás, akkor kalákázásról, ha egy munkavégzés ellenértékeként a pénzfizetés és/vagy a munkabérnek tekinthető természetbeni juttatást (is) kap a szolgáltatást nyújtó, akkor alkalmi munkáról beszélhetünk. Utóbbi azért érdekes, mivel a kalákázóknál gyakori a munkavégzők megvendégelése (pl. szüretkor), vagy kosztoltatása (pl. házépítésnél).

A szívességi munka – foglalkoztatási szempontból – mindig is a háztartás „magánügye” volt. Az állam szempontjából a kaláka azóta fontos, mióta a szociális ellátást és biztonságot állampolgári jognak ismeri el. Ezzel mind a szocialista, mind a jóléti államok alternatívát, hiányzó szolgáltatásokat kínálnak/kínáltak a háztartásnak.¹¹

Ezt támasztja alá Simonyi Ágnes egyik publikációja is,¹² melyben a hátrányos helyzetűek életvitelében megnyilvánuló családi munkamegosztást és szerepeket elemezte. Simonyi szerint a felnőtt családtagok egyikének, vagy többjének munkanélkülisége esetén, sok egyéb feltétel mellett a kölcsönösségi és szívességi szolgáltatások rendszerében megszerezhető javak és szolgáltatások, a gyermekek bevonása a házi- és az alkalmi munkákba olyan erőfeszítések, amelyekkel e családok ki tudják egészíteni az alanyi jogon járó, vagy jövedelemfüggő szociális ellátásokat és segélyeket.

Önkéntes munka

A 2005. évi LXXXVIII. törvény az önkéntességet a következő szellemben értelmezi: „a társadalom tagjainak szolidaritásán alapuló, az állampolgárok öntevékenységet kifejező, a személyeknek és közösségeiknek más, vagy mások javára ellenszolgáltatás nélkül végzett önkéntes tevékenység.”¹³ Önkéntesnek nevezhetünk minden olyan személyt,¹⁴ aki ellenszolgáltatás nélküli munkát végez. A 2005 októbertől érvényes törvény ezek közül a különböző önkéntes tevékenységek közül kiemel egyet, melyet közérdekű önkéntes tevékenységnek nevez el. A közérdekű önkéntesség lényegét tekintve nem különbözik a többi önkéntes tevékenységtől, e tekintetben nem kíván a törvény újítani. Abban viszont igen, hogy rendezett keretet adjon e munkaformának.

A szervezett, adminisztrált közérdekű önkéntes munka elsősorban az állami és civil szférával hozható kapcsolatba: fogadó szervezet lehet az a közhasznú civil szervezet (pl. alapítvány, egyesület), egyház, közszolgáltatásokat, közfelada-

tokat ellátó intézmény (pl. kórház, szociális intézmény, könyvtár, múzeum) vagy akár helyi önkormányzat, amelyik eleget tett a törvény által előírt regisztrációs kötelezettségének. Bár önkéntes tevékenységet a 2005. évi LXXXVIII. törvény hatályán kívül más formában (más jogviszony keretében) is lehet végezni. Értelemszerűen viszont ezen tevékenységekre nem vonatkoznak a törvényben a közérdekű önkéntes tevékenységekhez biztosított feltételek, kedvezmények.¹⁵

Az önkéntes tevékenység egy speciális része az utóbbi 10 évben egyre tudatosabbá vált a felelős vállalati magatartás részeként, a cégek által indított vagy támogatott önkéntességi programok formájában. A hazai CSR-kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy e téren élenjárónak tekinthetők a multinacionális és a magyar tulajdonú mamutvállalatok, amelyeknél már a vállalati kultúra szerves részeként jelenik meg a közösségi életében való aktív részvétel.

A hazai önkéntességgel kapcsolatos kutatások

Az önkéntességgel foglalkozó nemzetközi szakirodalomban – a nyolcvanas évektől kezdve – a kutatások három, a mai napig is párhuzamosan futó irányát különböztetik meg:¹⁶

- az önkéntesség értelmezésével, valamint társadalmi, gazdasági, politikai szerepével és jelentőségével foglalkozót;
- az önkéntesség motivációjának vizsgálata, mik játszanak szerepet az önkéntessé válásban;
- makrostatisztikai vizsgálatokat, amelyek az önkéntesek számáról, demográfiai-társadalmi jellemzőiről szolgáltatnak adatokat.

Témánk szempontjából az első kettőt kívánjuk érinteni, egy lakossági kérdőíves kutatás keretén belül, de a most következő összegzésben mindhárom kutatási irány utóbbi években publikált – elsősorban hazai kutatási eredményeit is összegezzük.

A háztartások önkéntességgel/szívésségi munkával összefüggő reprezentatív kutatások Magyarországon a KSH-hoz kötődnek. A KSH-ban 2000-ben végzett kutatás alapján az alábbi táblázatban jól látszik, miben csökkent (gyermekgondozás, építkezés, javítás-karbantartás, másnak adott mezőgazdasági munka), miben nőtt (háztartási munka, mástól kapott mezőgazdasági munka) a más háztartások számára segítséget nyújtók számának aránya. Ahol csökkent a háztartásközi segítségnyújtás aránya, ott ennek mértéke az adó oldalhoz képest sokkal kisebb a kapó oldalon. Vagyis, ahol szükség van segítségre, ott 2000-ben sem sokan voltak azok, akik nem kaptak segítséget másoktól.

1. táblázat: A háztartások közötti munkatevékenységet végzők aránya a segítségnyújtás iránya és a típusa szerint, %

	Másnak segített		Más segített neki	
	1986	2000	1986	2000
Háztartási munka	24	29	15	27
Gyermek-, beteggondozás	35	20	22	13
Javítás-karbantartás	24	15	23	20
Építés	29	10	12	7
Mezőgazdasági munka	29	20	27	34

Forrás: Bocz-Harcza (2001)

Ehhez kapcsolódik a Belyó Pál által vezetett 2008-as kutatás, amely a nem fizetett tevékenység végzésére vonatkozott. Mint ilyen – állapítja meg a szerző –, nem tartozik az állam által ellenőrzött munkaterületek közé, de összességében a gazdaság nem elhanyagolható részét teszi ki a másoknak tett szívesség, vagy fizetség nélkül végzett munka. A kutatási eredmények alapján a következőket állapíthatjuk meg:

- A megkérdezettek harmada (34%) nyilatkozott úgy, hogy ő vagy valamilyen családtagja szokott idősebb rokonnak, szomszédnak segíteni, átvállalva tőle a házimunka egy részének terhét.
- A barátoknak történő szívességnyújtásnak sok fajtája van, a kisebb szereleli munkák elvégzésétől a gyerekfelügyeleten át a nyaraló átengedéséig. A mintába került személyek nagyjából harmada-negyede szokott ilyen módon barátainak segíteni úgy, hogy ezekért a tevékenységekért nem vár anyagi ellentételezést, esetleg viszonzószívességet.
- A lakosság negyedére (24%) jellemző, hogy a házban, lakásban, kertben felmerülő kisebb munkákat ingyen elvégzi barátainak, szomszédjainak, vagy ha nem ő, akkor a családjában valaki. A szívességi rendszerben résztvevők száma tekintetében átlagosan 7,6 embert tömörít egy ilyen szíveségi alapon működő társaság.
- A magyar háztartások 28%-ában fordul elő, hogy esetenként vigyáznak barátaik gyerekeire. A felügyeletet vállalók hat tizedének elmondása szerint havonta, vagy annál gyakrabban segít be.
- Elenyésző, 1%-ot alig meghaladó azok aránya, akik rendelkeznek olyan

üdülő vagy egyéb ingatlannal, melyet esetenként barátaik rendelkezésére bocsátanak.

- A kalákában történő építkezés az eddigi baráti szívességekhez képest viszonylag nagy értékű munkát, és széles körű rokoni és baráti összefogást jelent. De nem szükséges házépítésre gondolnunk, a lakásfelújítást is sokan rokoni-baráti segítséggel oldják meg.
- A megkérdezettek 27%-ával előfordult az elmúlt egy-két évben, hogy segített rokonának, barátjának lakása felújításában vagy éppen építésében. A segítség pénzben kifejezhető, becslült értéke az értékelések átlaga alapján meghaladja a 78 000 forintot.¹⁷

Az önkéntes munkát végzők körét vizsgáló kutatások egyik első összehasonlító vizsgálata 1993-ban indult, a Johns Hopkins nonprofit összehasonlító kutatási program keretében. A tízéves programot záró harmadik összegző tanulmánya szerint Magyarországon a legtöbb önkéntes a szociális szolgáltatásokban (33%), a kultúra-szabadidő (31%) és a jog-érdekvédelem (9%) területén dolgozott az ezredfordulón.

A témában a Czike–Bartal kutatópáros 2004-ben végzett elsőként jelentősebb hazai elemzést. Vizsgálatukban a szervezetekhez kötődő önkéntesek motivációi alapján három hipotetikus csoportot különböztettek meg: a régi, az új és a vegyes típusú önkéntességet.¹⁸ Módszertanilag a heurisztikus csoportosítás alapját nyolc kategória képezte: a szegényeken való segítség a vallás-hit fontossága az erkölcsi kötelesség; a közösséghez tartozás; tapasztalatszerzés; a kihívás; szakmai fejlődési lehetőség; a szabadidő hasznos eltöltése és az új barátok szerzése.

Magyarországon a civil nonprofit szervezeteknél önkéntes munkát végzők számát – mely lényegesen alacsonyabb, mint a tényleges önkéntesek száma – a Központi Statisztikai Hivatal 1995 óta tartja nyilván.¹⁹ Az idősoros adatok – 1995 és 2008 között – azt mutatják, hogy a vizsgált időszakban az önkéntesek száma rendkívül hektikusan, 500 és 300 ezer fő között változott Magyarországon. Továbbá, egyértelműen csökkent – a szervezetekhez kötődő – önkéntesek száma az ezredfordulót követő három évben, míg 2007-ben ismét emelkedett 472 353 főre, amikor is a 62 407 nonprofit szervezet 61%-a foglalkoztatott önkéntest.

2008-ban a szektorban tevékenykedő önkéntes segítők becslült száma 402 ezer fő volt. Az általuk teljesített több mint 55 millió munkaóra közel 27 ezer főállású foglalkoztatott munkaidejének felelt meg, munkájuk becslült értéke alig kevesebb 53 milliárd forintnál. Gyakorlatilag önkéntes munka bevonása nélkül működtek a közhasznú társaságok, egyesületek és a nonprofit intézmények, illetve igen kevés önkéntes munkát vettek igénybe a közalapítványok és a köztestületek. Az egyesületeknél és magánalapítványoknál tevékenykedett az önkéntesek több mint 93 százaléka.²⁰

2. táblázat: Az önkéntesek száma a szervezetek adatai szerint 2008-ban

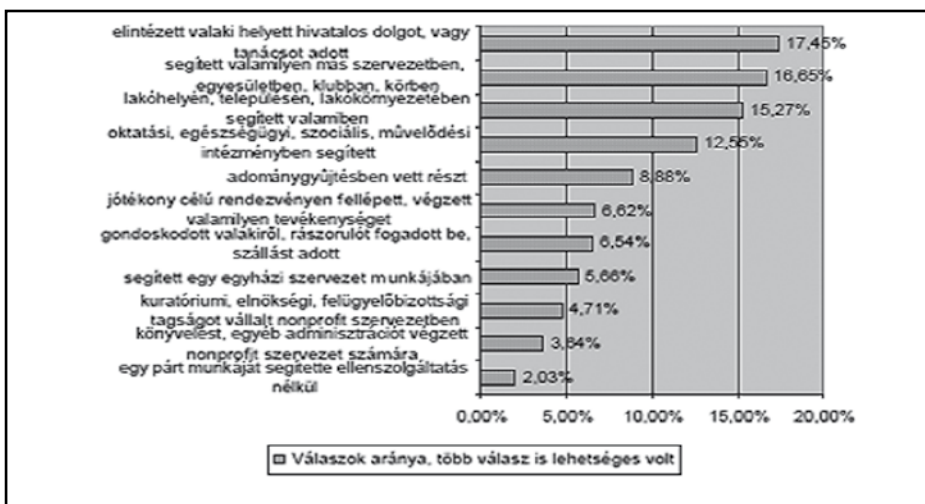
Szervezeti forma	Munkanélküliségi ráta				Egy főre jutó átlagos munkaóra	Számított önkéntesként foglalkoztatottak	
	száma	megoszlása, %	által az év során végzett munka becsült időtartamának			száma	becsült bérmegetakarítása, millió Ft
			összege, óra	megoszlása, %			
Alapítvány	74 173	18,4	9 477 252	17,1	127	4 556	9 007,9
Közalapítvány	3 664	0,9	346 632	0,6	94	167	329,4
Egyesület	298 508	74,3	41 475 732	75,1	138	19 941	39 421,4
Köztisztület	561	0,1	79 284	0,1	141	38	75,3
Szakszervezet	12 914	3,2	2 417 124	4,4	187	1 162	2 297,5
Szakmai, munkáltatói érdekképviselő	11 701	2,9	1 318 692	2,4	112	634	1 253,4
Közhasznú társaság	948	0,2	173 184	0,3	182	83	164,6
Nonprofit intézmény	43	–	9 264	0,0	215	4	8,8
Egyesülés	25	–	4 572	0,0	182	2	4,3
Összesen	402 537	100,0	55 301 736	100,0	137	26 587	52 562,6

Forrás: KSH

Az egyik legfrissebb, szintén a szervezetekhez kötődő önkéntesek jellemzőinek, motivációjának vizsgálata során²¹ a Czike–Szabóné kutatópáros több fontos megállapítása közül kiemelendő, hogy az önkéntesek²² 66%-a rendszeresen végez ilyen jellegű tevékenységet, többségük heti, havi rendszerességgel. Az önkéntes tevékenység havi átlagban 1–10 óra között mozog. A formális, szervezetekhez kapcsolódó (41%), és az informális, magánszemélyekre irányuló támogatás (40%) hasonló arányban jellemzi az általuk megkérdezett önkénteseket.

Vizsgálatuk alapján, az önkéntesek elsősorban az egészségügy, a kultúra, a sport és az oktatás területén jeleskednek, mint ahogy a korábbi kutatásokban is ezek voltak a legnépszerűbb területek. Ugyanakkor a 2004-es kutatáshoz képest még inkább előtérbe került a magánszemélyeknek nyújtott támogatás a szervezetek támogatásával szemben, melyben valószínűleg a gazdasági válság és a különféle természeti katasztrófák is szerepet játszottak.

I. ábra: az önkéntes tevékenységek jellege az ismeretségi körön kívül 2010-ben

Forrás: Czike-Szabóné (2010)

Eredményeik hasonlóak a 2004-es kutatáshoz abban, hogy az önkéntes tevékenység legfontosabb motivációja a tevékenység által kiváltott jó érzés. Eltérés tapasztalható azonban abban, hogy míg a megelőző kutatásban második helyen szerepelt a szervezeti kötődés, harmadik helyen a családi indíttatás, a legfrissebb kutatásban válaszadó önkéntesek egyértelműen az új típusú önkéntességhez kapcsolódó motivációkat jelölték meg: tapasztalatszerzést, kihívást, szakmai fejlődést. A következő táblázat három kutatás alapján írja le a tipikus önkéntes főbb jellemzőit és időbeli változását.

3. táblázat: A tipikus magyar önkéntes társadalom főbb jellemzői az 1993-as, 2004-es és 2010-es kutatások alapján

Társadalomstatistikai jellemzők	1993	2004	2010
Nem	főként férfi	főként férfi	főként nő
Életkor	21-50 év	31-50 év	21-40 év
Családi állapot	házas	házas, hajadon/nőtlen	házas, hajadon/nőtlen
Iskolai végzettség	felsőfokú	középiskolai, felsőfokú	felsőfokú
Foglalkozás	vezető, beosztott értelmiségi	beosztott értelmiségi	beosztott értelmiségi
Vallás	minden harmadik önkéntes	minden második önkéntes	a minta 65%-a

Forrás: Czike-Szabóné (2010)

A kutatópáros eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy a közösséghez tartozás által nyújtott élmények mellett mind nagyobb arányban játszanak szerepet az egyéni, a személyiségfejlődéshez kapcsolódó előnyök az önkéntes tevékenységekben.

Az önkéntesség nemzetközi kitekintésben

A hazai önkéntes szektor vizsgálatához szükségesnek véltünk egyfajta nemzetközi kitekintést. Kíváncsiak voltunk arra, hogy hazánkon kívül, elsődlegesen az Európai Unió tagországaiban, illetve az Unión kívüli fejlett vagy fejlődő országokban mennyire elterjedt az önkéntes munka, mekkora gazdasági-társadalmi tényezőt képvisel, milyen szerepet tölt be az önkéntes szektor. Elsődlegesen önkéntes és jótékonyági tevékenységgel kapcsolatos adatbázisokat, kvantitatív kutatásokat, nemzetközi összehasonlító tanulmányokat kerestünk. Az önkéntességi szektor komplexitása, az önkéntesség országonkénti eltérő értelmezése, definiálása,²³ valamint az önkéntes munka mérésének nehézsége, illetve eltérő módszerei miatt azonban meglehetősen kevés nemzetközi adatbázis, tanulmány, elemzés, összehasonlító vizsgálat található. Minden általunk fellelt tanulmány, kutatás szerzője felhívta a figyelmet az egységes, elemzésre használható adatok, statisztikák gyűjtésének nehézségeire, valamint a nemzetközi összehasonlíthatóság problémáira.

A nemzetközi szinten végzett kutatások (témánk szempontjából fontos) eredményeit Bartal Anna Mária 2008-as tanulmányából, illetve a 2010-ben kiadott Önkéntesség az Európai Unióban című – magyarul eddig meg nem jelent – zárótanulmányból ismertetjük. Míg az első tanulmány bemutatja az ezredfordulóig elkészült három nemzetközi (a világ több országára kiterjedő) vizsgálat eredményeit, addig a második aktuális összehasonlítható adatokat, megállapításokat tartalmaz az Európai Unió tagországainak önkéntes szektorairól.

Nemzetközi összehasonlító vizsgálatok

Bartal Anna Mária 2008-as tanulmányában összegzi a nonprofit szektorral, azon belül az önkéntes vagy jótékonyági tevékenységgel kapcsolatosan megjelent nemzetközi vizsgálatok eredményeit (Bartal, 2008). Bartal szerint az önkéntes kutatások egyik fő trendjét azok a makrostatisztikai vizsgálatok képezik, amelyek az önkéntesek számáról, demográfiai-társadalmi jellemzőiről szolgáltatnak adatokat. Az elmúlt 20 évben a Johns Hopkins nonprofit összehasonlító kutatási program²⁴ keretében három jelentős, a világ több országára kiterjedő összehasonlító vizsgálatot végeztek.

Az első, 1993-ban végzett összehasonlító kutatás során²⁵ 12 országot vontak be az elemzésbe (USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Magyarország, Japán, Brazília, Ghána, Egyiptom, Thaiföld, India). Az elemzés célja, ezen országokban a *nonprofit szektor szerepének, méreteinek, szerkezetének és pénzügyeinek vizsgálata*. Az összehasonlíthatóság megkönnyítése érdekében a fent felsorolt országok közül az első hétben részletes, empirikus adatgyűjtést is végeztek a kutatók. Bartal megjegyzi, hogy konkrétan az önkéntességi szektort illetően a tanulmányban meglehetősen szűkszavú megállapítás olvasható: „a hét országra kiterjedő összehasonlító vizsgálatok alapján a fejlett országokban – különösen az USA-ban, az Egyesült Királyságban és Németországban – a kultúra és pihenés, a környezetvédelem és az állampolgári jogok védelme területén működő nonprofit szervezetek gazdasági súlya az önkéntes munka beszámításával szembeötlően magasnak mutatkozott” (Salamon–Anheier 1995,34 in: Bartal, 2008).

A Nonprofit szektorok nemzetközi összehasonlítása című vizsgálat második szakaszát 1999-ben folytatták, s már 28 országról gyűjtöttek információt. Így a kutatás első szakaszába bevont országok adatainak aktualizálása mellett további 10 országot vontak be. A szerzők szerint a 28 ország közül 22-ben, (9 nyugat-európai, 4 egyéb fejlett, 4 közép-kelet-európai és 5 latin-amerikai országban) folyt teljes körű adatgyűjtés. Az összegző tanulmányban a felsorolt országok adatait összegezték, elemezték. Bartal az önkéntességi szektort érintő eredmények közül a következőket emelte ki: a vizsgált országok népességének átlagosan 28%-a végzett önkéntes munkát²⁶ valamilyen nonprofit szervezet számára. Az összesített empirikus adatok szerint Nyugat-Európában a nonprofit szervezetek – az önkéntesek beszámításával – a teljes alkalmazotti létszám 10,3%-át, az egyéb fejlett országokban 9,4%-át, Latin-Amerikában 3%-át, Közép-Európában pedig 1,7%-át adták (Bartal, 2008).

A harmadik nemzetközi összehasonlító vizsgálat eredményeit 2003-ban publikálták (Salamon–Sokolowski–List, 2003). A vizsgálatba 35 országot vontak be. Az eredmények alapján egyértelműen az önkéntességet végzők számának emelkedése, valamint a civil szerveződések növekedése figyelhető meg. Bartal megjegyzi, hogy a szerzők az önkéntességet a legtágabb definíciós bázis alapján értelmezték, azaz a formális és az informális önkéntesek számát egybevették. Az önkéntesek tevékenységi területeit vizsgálva a kutatók megállapították, hogy egy-egy országot különböző önkéntes tevékenységi eloszlás jellemez. A szerzők szerint *az önkéntesek által preferált területek jól mutatták az egyes országok közötti társadalmi-gazdasági különbségeket, problémákat, illetve az önkéntesség történetileg hagyományozott formáira is utaltak* (Bartal, 2008). Az adatok alapján például az Egyesült Államokban az önkéntesek a legnagyobb arányban a szociális szolgáltatások területén (36%), valamint az oktatásban és az egészségügyben (13-13%) dolgoztak. Ezzel ellentétben az Egyesült Királyságban az önkéntesek jelen-

tőrs része a kultúra-szabadidő (31%), illetve a fejlesztések területén (19%) tevékenykedett. Németországban az önkéntesek leginkább a kultúra-szabadidő, sport (44%), valamint a szociális szolgáltatások (10%) területén végeztek önkéntes tevékenységet. Németországhoz hasonló arányok jellemezték a volt szocialista országok közül Csehországot, ahol a kultúra-szabadidő területén az önkéntesek 44%-a, a szociális területen 17%, illetve a környezetvédelemben 10%-a dolgozott. Lengyelországban is a kultúra-szabadidő területén tevékenykedett a legtöbb önkéntes (37%), ezt követik a szociális szolgáltatások (28%) területei, azonban itt jelentős szerepet játszott az oktatásban (17%) végzett önkéntes tevékenység. Romániában a szociális szolgáltatások, valamint a kultúra-szabadidő területén megközelítőleg hasonló arányban dolgoztak önkéntesek (41%). Szlovákiában az önkéntesek aránya a kultúra-szabadidő (38%), a szociális szolgáltatások (22%), a környezetvédelem (14%) területén oszlott meg. Magyarországon a legtöbb önkéntes a szociális szolgáltatásokban (33%), a kultúra-szabadidő (31%) és a jog-érdekvédelem (9%) területén dolgozott az ezredfordulón (Bartal, 2008).

Az Európai Unió önkéntes szektorának összehasonlítása

A fent bemutatott nemzetközi összehasonlító, empirikus adatokra támaszkodó vizsgálatokat az ezredforduló táján végezték. Az Európai Unió önkéntes szektorának összehasonlítását tartalmazó zárójelentést az Európai Bizottság felkérésére 2010-ben, *Önkéntesség az Európai Unióban (Volunteering In The European Union)* címmel készítették el.²⁷ A zárótanulmány alapjául az egyes tagországokban végzett nemzeti felmérések, nemzeti jelentések, tanulmányok, valamint az Eurostat 2010-es Standard Eurobarométer vizsgálatából és az Eurofound Európai életminőség-felméréséből (EQLS) származó adatok, eredmények, statisztikák szolgáltak. A tanulmány szerzői hangsúlyozták, hogy a jelentés összeállítását megelőzően nem határoztak meg egy egységes mérésre szolgáló módszertant,²⁸ az EU 27 tagállamában nem végeztek egységes empirikus kutatást. Így az egyes tagországokban végzett nemzeti felmérések, adatfelvételek során alkalmazott eltérő módszerek miatt az adatok összehasonlítása csak korlátozottan lehetséges.

Tanulmányunk készítéséig nem jelent meg hivatalos, lektorált magyar nyelvű fordítás, ezért a következőkben saját fordítás alapján mutatjuk be a zárótanulmány főbb megállapításait, az egyes tagállamok önkéntes szektoraira jellemző hasonlóságokat, eltéréseket, az összehasonlítás által megfigyelhető trendeket, folyamatokat.

Elsőként az európai önkéntesek tagállamokon belüli arányát, majd a megfigyelhető tendenciákat, illetve az önkéntesek által leginkább preferált területeket mutatjuk be. Ezt követően ismertetjük az önkéntesek nemek szerinti megoszlását,

korcsoporti bontásokat, az iskolai végzettség és az önkéntesség összefüggését. Végezetül az önkéntesség gazdasági súlyának becsült adatait vesszük számba.

Az önkéntes munkát végzők aránya

Az Európai Unióban 92-94 millió felnőtt vesz részt önkéntes munkában – ez a szám a 15 év feletti európaiak 23%-át teszi ki. Az egyes tagállamokban az önkéntes munkát végzők aránya rendkívül nagy különbségeket mutat az eltérő politikai, kulturális, történelmi, gazdasági fejlődés, fejlettség miatt. Egyes országokban jelentős hagyományai vannak az önkéntes, jótékonyági tevékenységek végzésének, míg más tagállamokban az önkéntes szektor kialakulóban, vagy csak alacsony fejlettségi szinten van. Az alábbi táblázat különböző forrásokból származó, az önkéntes tevékenységekben résztvevő lakossági arányszámokat összegzi.

4. táblázat: Önkéntes munkát végzők aránya az Európai Unió tagállamaiban

Önkéntesek aránya	Európai Érték Tanulmány (1999/2000)	Eurobarométer (2006)	Nemzeti tanulmányok
Nagyon magas (40% felett)	Hollandia, Szlovákia, Svédország, Egyesült Királyság	Ausztria, Dánia, Finnország, Írország, Németország, Luxemburg, Svédország	Ausztria, Egyesült Királyság
Magas (30%-39%)	Belgium, Csehország, Dánia, Finnország, Görögország, Luxemburg	Belgium, Csehország, Franciaország, Olaszország, Szlovákia, Szlovénia	Dánia, Finnország, Luxemburg
Közepes (20%-29%)	Ausztria, Franciaország, Németország, Írország, Olaszország, Lettország, Málta, Szlovénia	Ciprus, Észtország, Málta, Lettország, Egyesült Királyság	Észtország, Lettország, Franciaország
Viszonylag alacsony (10%-19%)	Észtország, Magyarország , Litvánia, Lengyelország, Portugália, Románia, Spanyolország	Bulgária, Görögország, Magyarország , Litvánia, Lengyelország, Portugália, Spanyolország	Belgium, Ciprus, Málta, Csehország, Lengyelország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország
Alacsony (10%-)	-	-	Bulgária, Olaszország, Görögország, Litvánia

Forrás: Volunteering in the European Union, 58-66. oldal, nemzeti tanulmányok alapján

A táblázatból látható, hogy a különböző időpontokban, különböző módszerekkel, felvételi eljárásokkal készített becslt arányszámok alapján egy-egy tagország különböző kategóriába is tartozhat. Azonban az is kijelenthető, hogy vannak olyan tagországok, ahol hagyományosan magas az önkéntesek száma: ide tartoznak a skandináv államok, Ausztria, valamint az Egyesült Királyság (Anglia, Észak-Írország, Skócia). Ezzel ellentétesen Dél- és Kelet-Európa legtöbb országában viszonylag alacsony szintű a részvétel a formális, szervezett keretek közötti önkéntes tevékenységekben. Az országcsoportok közti különbségekre magyarázatul szolgálhatnak az Eurofound Önkéntes munka – érdemes változtatni (Volunteering – a force for change) című tanulmány megállapításai: „Feltételezhető például, hogy a skandináv országokban a magasan fejlett jóléti szolgáltatásoknak köszönhetően, az emberek viszonylag több időt tudnak önkéntes tevékenységgel tölteni, mint azokban a tagállamokban, ahol az emberek hagyományosan a családi kötelezettségekből, és a nem fizetett háztartási tevékenységekből vállalnak nagyobb részt”.³⁰

Tendencia³¹

A gazdasági világválságot megelőzően, az elmúlt évtizedben az önkéntes tevékenységet végzők arányainak változása (nemzeti jelentések alapján) a következőképpen alakult.

A formális keretek között önkéntes tevékenységet végzők száma tíz országban egyértelműen növekedett: Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Franciaország, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Lengyelország és Spanyolország. További hat országban szerény emelkedés figyelhető meg: Észtország, Finnország, Németország, Magyarország, Románia és Szlovénia. Számos országban arról számoltak be, hogy az önkéntesek száma stabil maradt, vagy enyhén ingadozott (Bulgária, Írország, Lettország, Litvánia, Málta, Hollandia). Az elmúlt tíz év alatt egyértelműen csökkenő tendencia csupán Szlovákia esetén figyelhető meg, három tagországnál pedig nem egyértelműek, vagy nem érhetők el az önkéntesek számárányának változását mutató adatok.

Sokféle oka létezik annak, hogy hogyan, s miért változik egyes tagországokban az önkéntesek száma. Számos országban, mint például a Cseh Köztársaságban, Dániában és Spanyolországban a szociális és a környezetvédelmi szempontok előtérbe kerülése vezetett ahhoz, hogy egyre többen vállaltak önkéntes munkát. Egyes országokban új civil kezdeményezések hatására emelkedett az önkéntesek száma. Észtországban például a „Csináljuk meg!” kezdeményezés hatására országosan több mint 50 ezer észt önkéntes részvételével, több mint 10 ezer tonna hulladékot gyűjtöttek össze.³² Ezen kezdeményezés sikere vezetett más, hasonló kulcsfontosságú

észt önkéntes kampányok meghirdetéséhez. Egyes országokban (Dánia, Franciaország) megnövekedtek az állam által nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatos önkéntes tevékenységek, mint például gyermekek, idősek gondozása, óvodai, iskolai önkéntes munkák stb. Bizonyos tagállamokban fokozódott az idősebb (50 év feletti) állampolgárok bevonódása különféle önkéntes tevékenységekbe.

Néhány országban, például Lengyelországban az elmúlt időszakban pozitív változás következett be az önkéntesség megítélésével kapcsolatosan. A változás oka, hogy a lengyel emberek jobban tisztában vannak az önkéntesség fogalmával, az önkéntes tevékenységek hasznával, s már nem kollektíven kötelező munkaként tekintenek rá (mint ahogy azt a szocializmus alatt megkövetelték tőlük). Szlovákia az egyetlen olyan ország, ahol az önkéntes tevékenységeket végzők arányának csökkenését regisztrálták. Az érdekelt felek jelezték a csökkenés okát: a szlovák állam pénzügyileg nem támogatja a harmadik szektort. Több jelentés is arra utal, hogy Szlovákiában a civil szektor egészére kevés figyelmet fordít a központi állam.

A jövőbeni önkéntességi tendenciákat illetően tény, hogy a jelenlegi gazdasági válság számos országban jelentős hatással volt az önkéntességre. Több olyan ország is van, ahol a válság az önkéntességben való részvételt növelte (pl. Hollandia, Írország). Olaszországban, és számos kelet-európai országban (pl. Lengyelország, Lettország, Litvánia, Észtország) azonban a válság visszaesést hozott az önkéntességben is. Az önkéntesség jövőjéről különböző forgatókönyvek léteznek. Belgiumban például az önkéntesek száma várhatóan növekedni fog az elkövetkező években, ezzel szemben Olaszországban vannak aggályok a jövőt illetően, mert a népesség elöregszik, és csak korlátozott számú fiatal hajlandó önkéntes munkát végezni.

Ami az európai önkéntesség általános jövőbeli tendenciáit illeti, a szakemberek egybehangzó véleménye az, hogy a közeljövőben sokkal valószínűbb, hogy az önkéntesek meghatározott célkitűzésű, rövidebb, projektszerű tevékenységeket fognak végezni.³³

Fő szektorok, amelyekben az európai önkéntesek tevékenykednek

Az Európai Unió 24 országában rendelkeznek adatokkal arról, hogy mely ágazatokban/területeken aktívak leginkább az önkéntesek (nincs információ: Ciprus, Görögország, Olaszország).

Szektorok, ágazatok, ahol az önkéntesek tevékenykednek:

- sport és testmozgás;
- szociális, jóléti és egészségügyi ellátás;

- vallási szervezetek;
- kultúra;
- szabadidős tevékenységek
- oktatás, képzés és kutatás.

Számos országban a sport és testmozgás területén tevékenykedik a legtöbb önkéntes: Ausztria, Belgium, a Cseh Köztársaság, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Írország, Lettország, Luxemburg, Málta, Hollandia, Szlovénia, Svédország és az Egyesült Királyság. Más országban a sport és a testmozgás területét más területekkel csoportosították, például Belgiumban és Spanyolországban a kultúrával, Németországban a szabadidős tevékenységekkel.

Több országban (Belgium, Bulgária, Finnország, Franciaország, Magyarország, Írország, Litvánia, Málta, Hollandia, Portugália, Szlovákia, Szlovénia, Svédország és az Egyesült Királyság) a szociális, jóléti és/vagy az egészségügyi ágazatban is, jelentős az önkéntes tevékenységet végzők száma. A jóléti szektor Svédországban és Szlovákiában a második (Franciaországban a harmadik) legnépszerűbb terület az önkéntes tevékenységet végzők körében, bár az ágazat népszerűsége Svédországban fokozatosan csökkent. Máltán is az egyik legkedveltebb terület a szociális szektor.

A vallási és egyházi szervezeteknél is jelentős az önkéntesek aránya, leginkább azokban az országokban, ahol a vallási intézmények, szervezetek aktívan vesznek részt önkéntes tevékenységekben, például Ausztria, Cseh Köztársaság, Finnország, Németország, Magyarország, Írország, Lettország, Hollandia, Lengyelország, Románia és az Egyesült Királyság.

A kulturális területeken is magas az önkénteskedők aránya több tagállamban (Ausztria, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Írország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Portugália és Svédország) – bár megjegyzendő, hogy egyes országokban (pl. Portugália) a kultúrát a szabadidős tevékenységgel, más országokban (pl. Litvánia) az oktatással csoportosították.

Önkéntesség szempontjából a rekreációs és szabadidős tevékenységek is kedveltnek számítanak Dániában, Franciaországban, Németországban, Luxemburgban, Máltán és Szlovákiában.

Az oktatási, képzési és kutatási területek kimondottan népszerűek például az Egyesült Királyságban (31%) vagy Észtországban, ahol minden ötödik polgár végzett önkéntes munkát ilyen téren. Németországban az oktatás (iskolák, óvodák) a második legnépszerűbb. A felsorolt ágazatokon kívül egyes Unió tagállamokban sokan tevékenykednek más területeken is. További népszerű ágazatok például: jótékonyági, közösségi tevékenységek, gyermek-és ifjúsági, segélyhívó szolgálatok, a katasztrófavédelem, a környezetvédelem, az állatvédelem, lakhatást elősegítő, vagy a humanitárius tevékenységek.

Nemek szerinti megoszlás

Az önkéntesek nemek szerinti megoszlása jelentős eltérést mutat az európai országokban. Általánosságban azonban elmondható, hogy a legtöbb országban vagy magasabb a férfi önkéntesek száma (11 ország), vagy egyenlő a részvétel férfiak és nők között (9 ország). Öt tagállamban a női önkéntesek száma magasabb, mint a férfiaké. További három ország nem közölt összehasonlítható adatokat, az önkéntesek nemek közti arányáról. Úgy tűnik, hogy nem mutatható ki összefüggés egy-egy tagállam földrajzi elhelyezkedése, valamint aközött, hogy az adott országban a férfiak, vagy inkább a nők végeznek önkéntes tevékenységet (például azok között az országok között, ahol többségben vannak a férfi önkéntesek, északi, déli, nyugati és kelet-európai országok is megtalálhatók).

5. táblázat: Az önkéntes munkát végzők nemek szerinti megoszlása az Európai Unió tagországaiban

Nemek szerinti bontás	Tagországok szerinti bontás
Női önkéntesek nagyobb száma	Bulgária, Csehország, Málta, Szlovákia, Egyesült Királyság (Anglia, Észak Írország, Skócia)
Férfi önkéntesek nagyobb száma	Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország, Németország, Magyarország, Olaszország, Luxemburg, Portugália, Szlovénia, Svédország
Egyenlő részvétel férfiak és nők között	Ciprus, Észtország, Finnország, Írország, Litvánia, Hollandia, Lengyelország, Románia
Nincs vagy ellentétes információ	Görögország, Lettország, Spanyolország

Forrás: Volunteering in the European Union, 69. oldal

Az EU-ban az önkéntesek körében enyhe férfidominancia figyelhető meg, melyet magyarázhat az is, hogy az önkéntes tevékenységek között hangsúlyos a sport, s ez több férfi önkéntest vonz. Dánia, Finnország és Hollandia is példaként hozható fel, hisz ezekben az országokban fontos statisztikai különbség van aközött, hogy a férfiak, illetve, a nők milyen területen vállalnak önkéntes tevékenységet. A férfiak

jóval nagyobb arányban vesznek részt sportklubokkal, vagy a helyi sportközösséggel kapcsolatos tevékenységekben, mint a nők. Ugyanakkor a nők szignifikánsan nagyobb részt vállalnak az egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz kapcsolódó munkákban. Észtországban, Finnországban és Hollandiában a férfiak dominálnak olyan ágazatokban is, mint például az önkéntes mentőszolgálatok. Egyéb okok is meghúzódnak amögött, hogy egyes országokban a férfiak uralják az önkéntes szektort. Egy magyarországi felmérés során úgy találták, hogy azért magasabb az önkéntes férfiak aránya (férfiak 43%, nők 37%), mert a nőkre hárul a házimunkák elvégzésnek nagyobb része, ami korlátozza, leszűkíti az önkéntes munkára fordítható idejüket. Belgiumban a nők inkább a családjuknak, ismerőseiknek, vagy a szűkebb közösséggel kapcsolatos tevékenységeknek szentelik az idejüket (amely informális önkéntességnek tekinthető), ahelyett, hogy formális keretek között vállaljanak önkéntes munkát. Néhány országban (pl. Belgium, Franciaország, Németország és Magyarország) jelentős férfidominancia van az önkéntes szervezetek vezetőségét, elnökségi tagságát illetően. Több tagállamban kimutatható az, hogy az életkor hatással van a nemek közti egyensúly alakulására. Bulgáriában a fiatalabb korcsoportoknál nincs szignifikáns különbség a nemek között, a többi korcsoportban egyértelmű női többség figyelhető meg, majd a 60 év feletti idős korosztályban a nők és a férfiak aránya kiegyenlítődik. Bár kevés országban számoltak be arról, hogy a női önkéntesek vannak nagyobb számban, ugyanakkor például Máltán és Bulgáriában (62%, ill. 69%) a nők nagyobb részben vállalnak önkéntes munkát.

Korcsoporti bontás

Az egyes európai tagállamok önkénteseinek korcsoporti bontását vizsgálva úgy tűnik, hogy nem lehet semmilyen tendenciát kimutatni az egyes országok földrajzi elhelyezkedését illetően.

A 30 és 50 év közötti korosztály a legaktívabb a következő országokban: Belgium, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Magyarország, Portugália és Svédország. Cipruson például az önkéntesek fele a 35–54 év közötti korosztályba esik. Ausztriában, Franciaországban, Németországban, Írországon, Olaszországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban ugyanakkor nincsenek jelentős különbségek a különböző korcsoportok között.

Egyes országokban viszont kimondottan a fiatal vagy fiatal felnőtt korosztály körében magas az önkéntes tevékenységet végzők aránya. A fiatal önkéntesek magas aránya különösen gyakori a kelet-európai országokban (Bulgária, Cseh Köztársaság, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia), valamint Spanyolországban. A Cseh Köztársaságban például az önkéntesek 75%-a 34 év alatti.

Spanyolországban jellemző, hogy a fiatalok azért vállalnak önkéntes munkát, hogy azt az önéletrajzukban feltüntetve, javítsák a munkaerő-piaci elhelyezkedésük esélyét. Szlovákiában az összes önkéntes 70%-át a 30 év alatti korosztály teszi ki, a fennmaradó 30%-ot azonban az idősebbek, (50 év felettiek) alkotják. Ugyanakkor, bizonyos EU-tagállamokban (pl. Ciprus), éppen a fiatal korosztály a legkevésbé aktív az önkéntes tevékenységek végzésében. Egyes országokban az életkor nagymértékben meghatározza, hogy milyen típusú tevékenységet vállalnak. Dániában a fiatalok és a felnőtt korosztály tagjai gyakrabban önkéntesednek az oktatási vagy szabadidős szektorban, mint az idősebb korosztályok. Németországban a fiatalok általában nem formális szervezeteknél végeznek rövid ideig tartó, projektszerű tevékenységet.

Jelentős azon tagállamok száma (Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Románia, Szlovénia, Spanyolország és Svédország), ahol az időskorú önkéntesek részvétele növekszik. Ennek egyik oka, hogy az adott országokban az idősödő korosztálynak egyre jobb az egészségi állapota, valamint, hogy nyugdíjba vonulásuk után is aktívak maradnak. Franciaországban például a 70-79 évesek 19%-a, a 80 év felettiek 75%-a önkéntes. Hollandiában és Ausztriában is igen magas az idős korosztályban az önkéntesek száma. Ausztriában a 70 év felettiek egynegyede önkéntes, Hollandiában pedig majdnem minden ötödik (24%) 75 évesnél idősebb ember vesz részt valamilyen önkéntes tevékenységben. Belgium és a Cseh Köztársaság annak ellenére, hogy növekvő tendenciát mutat e téren, az önkéntesség szerepe jelenleg még marginális az idősebb lakosságuk körében.

6. táblázat: Az önkéntes munkát végzők korcsoporti bontása az Európai Unió tagországaiban

Önkéntes korcsoportok	Tagországok
Jellemzően fiatalok (15-30 éves)	Bulgária, Csehország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország
Jellemzően felnőttek (30-50 éves)	Belgium, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Magyarország , Portugália, Svédország
Relatív magas az önkéntesek aránya minden korcsoportban	Ausztria, Franciaország, Németország, Írország, Olaszország, Hollandia, Egyesült Királyság
Idősebb emberek növekvő részvétele	Románia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Belgium

Forrás: Volunteering in the European Union, 71. oldal

Az önkéntesség földrajzi/területi eloszlása:

A régi tagállamok egy részében (Ausztria, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Svédország, valamint Észtország) magasabb az önkéntes tevékenységeket végzők aránya a vidéki területeken, a kisebb településeken, falvakban, mint a nagyvárosi területeken.

Ezzel ellentétes tendencia figyelhető meg négy kelet-európai és egy dél-európai ország (Magyarország, Litvánia, Lengyelország, Szlovákia és Görögország) esetén. Néhány más tagállamban nincs észrevehető különbség a városi és vidéki területek között. Nem összehasonlíthatóak a lettországi, luxemburgi, máltai, portugál és szlovén adatok.

7. táblázat: Az önkéntes munkát végzők területi/földrajzi eloszlása az Európai Unió tagországaiban

Jellemző	Országok
Vidéki területeken (beleértve a kisebb városokat, településeket és falvakat) magasabb önkéntességi arány	Ausztria, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Svédország
Magasabb önkéntességi arány városi területeken/nagyvárosokban	Görögország, Magyarország , Litvánia, Lengyelország, Szlovákia
Nincs különbség a földrajzi eloszlás alapján	Ciprus, a Cseh Köztársaság, Románia
Ellentétes információ	Bulgária

Forrás: Volunteering in the European Union, 73. oldal

Iskolai végzettség

A nemzeti jelentések egybehangzóan megállapítják, hogy 20 tagállamban a magasabb iskolázottsággal rendelkezők nagyobb arányban vesznek részt önkéntes tevékenységben (kivéve Olaszországot, ahol az önkéntesek jelentős része nem rendelkezik iskolai végzettséggel, vagy alacsony képzettségű).

8. táblázat: Az önkéntesség és az iskolai végzettség összefüggése az Európai Unió tagországaiban

Iskolai végzettség	Tagországok
Egyértelmű összefüggés önkéntesség és a végzettség között	Ausztria, Belgium, Bulgária, Cseh Köztársaság, Dánia, Észt-ország, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország , Írország, Litvánia, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország, Románia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság
Nincs egyértelmű összefüggés	Olaszország
Nincs vagy ellentétes információ	Ciprus, Görögország, Lettország, Málta, Portugália, Szlovákia

Forrás: Volunteering in the European Union, 74. oldal

Összefüggés tapasztalható a képzettség szintje és az önkéntes munkára való hajlandóság között is: a magasabban képzett emberek nagyobb hajlandóságot mutatnak az önkéntességre.³⁴ Franciaországban például az önkéntesek 40%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, ami jelentősen felülmúlja az országos átlagot. A statisztikák több országban is jelezték, hogy az önkéntes munkát végzők körében az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők aránya jelentősen csökkent az elmúlt évtizedben.

Az önkéntesség gazdasági dimenziója

Az önkéntes ágazat finanszírozása jelentős kihívások elé állítja a formális önkéntes szervezetek, ügynökségek többségét az Európai Unión belül. Általánosan az önkéntes szektor fő finanszírozási forrását a közpénzek jelentik. Azonban az állami források több országban jelentősen lecsökkentek, ezzel párhuzamosan azonban megnövekedett a magánszektorból érkező források aránya. Ami az önkéntesség gazdasági dimenzióját illeti, a szektor gazdasági súlyának mérési módszere, gyakorlata meglehetősen eltér egyes tagországokban, ezért a közölt adatok leginkább becsléseken alapulnak. Az önkéntesség vélhetően 0,1% és több mint 3% között járul hozzá az egyes EU-s tagállamok GDP-jéhez.

9. táblázat: Az önkéntes szektor gazdasági súlya az Európai Unió tagországaiban

GDP aránya	Tagországok
Kevesebb, mint 0,1% GDP	Szlovákia, Lengyelország, Görögország
Kevesebb, mint 1% GDP	Bulgária, Csehország, Olaszország, Magyarország , Litvánia, Málta, Portugália, Románia, Szlovénia
1-2% GDP	Belgium, Franciaország, Németország, Írország, Luxemburg, Spanyolország
Több, mint 2% GDP	Egyesült Királyság, Finnország, Dánia
3-5% GDP	Ausztria, Hollandia, Svédország

Forrás: Volunteering in the European Union, 11. oldal

Az önkéntes szektor gazdasági súlya az egyes tagállamok számítása szerint Ausztriában, Hollandiában, valamint Svédországban a legnagyobb, eléri a GDP 3-5%-át. Ugyanakkor Szlovákiában, Lengyelországban és Görögországban jelentősen az uniós átlag (1-2%) alatt teljesít, nem haladja meg a GDP 0,1%-át sem.

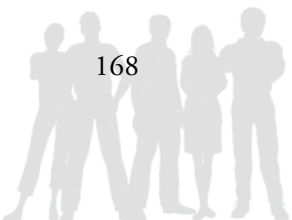
A kvantitatív kutatás eredményeinek bemutatása

A kutatás háttere

A kutatás célja

A vizsgálat során célunk volt, hogy az önkéntesség kapcsán az önkéntes tevékenységet nem végzőkről, attitűdjeiről több releváns információt gyűjtsünk. Egy szűk témára fókuszáltunk, és kevésbé voltak fontosak az olyan szempontok, amelyeket a nagymintás alap kutatásoknál alkalmazunk. Olyan kutatás kidolgozása volt a cél, ami alapján meghatározható:

- az állam, a lakosság és a cégek felelős magatartásban betöltött szerepe;
- milyen a társadalmi/környezeti problémákra való érzékenység;
- mi jellemzi a társadalom életét alakító eseményeken való részvételt;
- a társadalmi (közösségi) életben való részvétel és a más emberekhez, embercsoportokhoz való viszonyulás jellegzetességei.

Mindezek eredményeképpen egy olyan, főleg attitűd-kérdésekre épülő elemzésre törekedtünk:

- amely megmutatja, hogy milyen jellegzetességei vannak általában a felelős társadalmi gondolkozásnak,
- és részben lehetővé teszi más vélemény- és civilkutatások eredményeivel való összehasonlítást.

Törekedtünk továbbá arra, hogy rávilágítsunk, *milyen területen* érdemes aktivitást kifejteni, ha az önkéntességre szeretnénk mozgósítani.

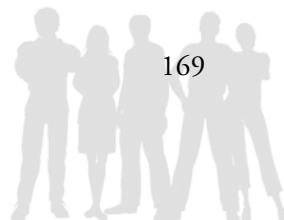
A kutatás módszere

Az Nemzet Család- és Szociálpolitikai Intézet által vezetett, telefonnal támogatott személyes lekérdezéssel (CATI) lebonyolított kvantitatív kutatást végeztünk, lakossági (nem, korcsoport és iskolai végzettség tekintetében reprezentatívnak mondható) szegmensekben. A terepmunka 2011 októberében zajlott, a lekérdezésben partnerünk a Cognitive Research Kft. volt.

A minta

A kvantitatív kutatás során igyekeztünk költséghatékony és kreatív módon megközelíteni a célcsoport lekérdezését. Erre azért volt szükség, hogy egyfelől a 3 fő kvótaképző szempont (demográfiai jellemzők) szerinti reprezentativitásnak szempontoknak megfeleljen az 500-as mintánk, másfelől kiemelten koncentrált a vizsgálat az önkéntes munkát nem végző passzív szegmensre. A keresztkvóta esetében a KSH népesség-továbbszámítás adatai alapján arányosan kialakított részsokasággal dolgozunk. A mintát úgy alakítottuk ki, hogy az elemzés során a következő alcsoportok vizsgálatára legyen mód:

Kvótaképző szempontok	Megkérdezettek száma
Korcsoport Iskolai végzettség Nem	Összesen 504 fő
Ebből: passzív önkéntes alminta (boost)	Összesen 204 fő
Összesen	Összesen 504 fő

Az önkéntes tevékenységben, önkéntes munkában passzív almintá

A kérdőív szűrőkérdései és az önkéntességgel kapcsolatos blokkja részben követi az *Online kutatás az önkéntességről a lakosság körében* címmel megjelent, Czike Klára 2010-es publikációjában közzétett kérdőívkérdéseket (az önkéntesség 3 fő kutatási területe közül a lakossági motivációt illetően). De el is tér attól, hiszen mi egy tágabb értelmezés felől közelítettük meg a témát (nem csak a szervezeti kötődés alapján kerülhetett be valaki a lekérdezésbe), s elsősorban az önkéntes munkát nem végzők távolmaradásának okait, bevonódásuk motivációit vizsgáltuk.

Másrészt azért használjuk a szervezett tevékenységi formák esetében inkább az önkéntes munka kifejezést, mivel meglátásunk szerint az önkéntesség szervezett formája munkának tekinthető: hiszen egy szóbeli vagy írásbeli megállapodás alapján végzett tevékenység. A feltételek pedig minden esetben rögzítésre kerülnek. Sőt, bizonyos felmerülő költségek kifizetését is rögzíthetik a szerződött felek (pl. útiköltség, biztosítás), továbbá külföldi önkéntes munka esetén napi díj, hazai önkéntes munkánál jutalom formájában a fogadó szervezetek akár ellenszolgáltatást is adhatnak.

Lényegében tehát két almintával is dolgoztunk: egyfelől 300 fős vegyes profilú (azaz esetükben nem szűrtünk külön aktivitás-passzivitás dichotómia mentén, a három kvótaképző szociodemográfiai szempont szerint, véletlenszerűen kerültek a megkérdezettek a mintába), és az önkéntesség szempontjából kiemelten vizsgált, passzív, 204 fős almintával.

II. ábra: Az önkéntesség szűrésére használt kérdéspár a kérdőívben

SZ1. Előfordult-e Onnel az elmúlt egy évben, hogy közvetlen ismerőseinek, barátainak, vagy szomszédjának úgy segített, hogy elvégzett valamilyen tevékenységet, amiért nem várt viszonzást? (Pl. gyerekvigyázás, bevásárlás, építkezés, kerti munka, javítás stb.)	
igen, többször is	1
igen, néhány alkalommal	2
KVÓTA!<==igen, talán egyszer	3
KVÓTA!<==nem	4
KVÓTA!<==NT/INV	9
SZ2. Előfordult-e Onnel az elmúlt egy évben, hogy az előbb említett körön kívül is segített valakinek, vagy önként elvégzett valamilyen tevékenységet, anélkül, hogy ellenszolgáltatást várt volna érte? (Pl. besegített civil, egyházi, állami vagy párt szervezet munkájába, jótékony célú rendezvényen fellépett, lakóhelyén segédkezett, rászorulóknak segített stb.)	
igen, többször is	1
igen, néhány alkalommal	2
KVÓTA!<==igen, talán egyszer	3
KVÓTA!<==nem	4
KVÓTA!<==NT/INV	9

Önkéntesség szempontjából passzívnak tekintettük azokat a válaszolókat, akik az SZ1. kérdés esetében 2-4. válaszokat és/vagy az SZ2. kérdés esetében a 3-4. válaszokat adták. Az elemzett passzívak így az 500-as minta 40,1%-át teszik ki (az alábbi táblázatban világossal jelöltük a passzív szegmenst, sötéttel az aktív szegmenst).

A terepmunka során, ahogyan azt a kutatási célok között jeleztük is, kiemelten foglalkoztunk az önkéntes munkát, önkéntes tevékenységet nem végzőkkel. Ezért esetükben külön szűrőfeltételek bekapcsolásával (a 3 fő szociodemográfiai szempont, így a reprezentativitás megtartása mellett) egy saját, 204 fős passzív almintát hoztunk létre.

SZ2. Tágabb körnek és szervezeteknek nyújtott segítség						
		1. igen, többször is	2. igen, néhány alkalommal	3. igen, talán egyszer	4. nem	Összesen
SZ1. Ismerősi, baráti körnek nyújtott segítség	1. igen, többször is	14,9%	8,5%	3,2%	28,8%	55,4%
	2. igen, néhány alkalommal	1,6%	2,2%	3,0%	19,0%	25,8%
	3. igen, talán egyszer	0,6%	0,2%	0,0%	2,8%	3,6%
	4. nem	0,4%	1,2%	1,4%	12,3%	15,3%
	Összesen	17,5%	12,1%	7,5%	62,9%	100,0%

A következő ábrán a 300 fős vegyes profilú almintának a szűrőkérdések szerinti megoszlását mutatjuk be. Mint látható, a teljes mintához képest lényeges eltérés tapasztalható. Az önkéntesség szempontjából passzívnak tekintett válaszolók a 300-as minta mindössze 30%-át teszik ki.

Szigorú feltételrendszer mellett a teljesen passzív válaszolók (vagyis akik az SZ1. kérdés esetében 3-4. válaszokat és/vagy az SZ2. kérdés esetében a 3-4. választ adták), összesen 16 százaléknian voltak, mely minimális eltérést mutat a teljes, 500 fős minta 19 százalékos arányához képest.

SZ2. Tágabb körnek és szervezeteknek nyújtott segítség						
		1. igen, többször is	2. igen, néhány alkalommal	3. igen, talán egyszer	4. nem	Összesen
SZ1. Ismerősi, baráti körnek nyújtott segítség	1. igen, többször is	27%	15%	2%	21%	64%
	2. igen, néhány alkalommal	3%	3%	1%	13%	19%
	3. igen, talán egyszer	1%	0%	0%	2%	3%
	4. nem	0%	2%	1%	10%	13%
	Összesen	32%	20%	4%	45%	100%

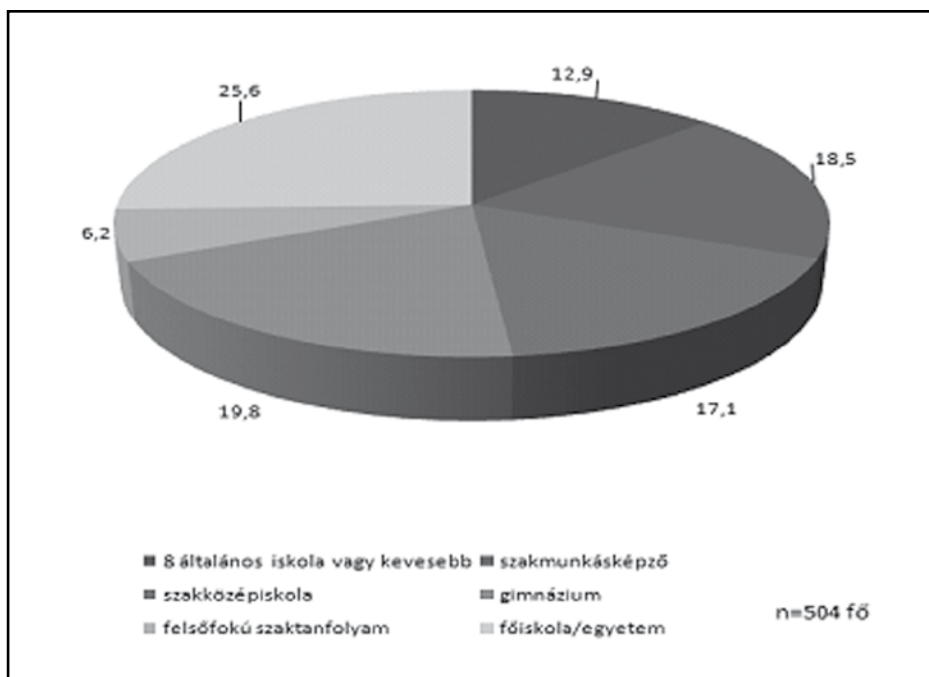

Alapadatok

Ha egy háromdimenziós táblázatot elképzelünk, akkor az 500 fős minta az iskolai végzettség, a nem és a korcsoport kategóriákhoz tartozó keresztkvóták alapján leképezik a teljes magyar népességet, azaz a minta reprezentatívnak mondható a fenti három kvótaképző szempont szerint.

A minta egyik kvótaképző feltétele az iskolai végzettség volt. Az alapsmegoszlás minimális eltéréssel követi a teljes magyarországi lakosság iskolai végzettség szerinti arányait. A minta 12,9 százaléka 8 általános vagy annál kevesebb iskolai osztályt végzett. Legkisebb arányban a felsőfokú szaktanfolyami végzettséggel rendelkezők vannak (6,2%), a legnagyobb arányban a felsőfokú végzettségűek (25,6%).

III. ábra: A minta megoszlása iskolai végzettség szerint

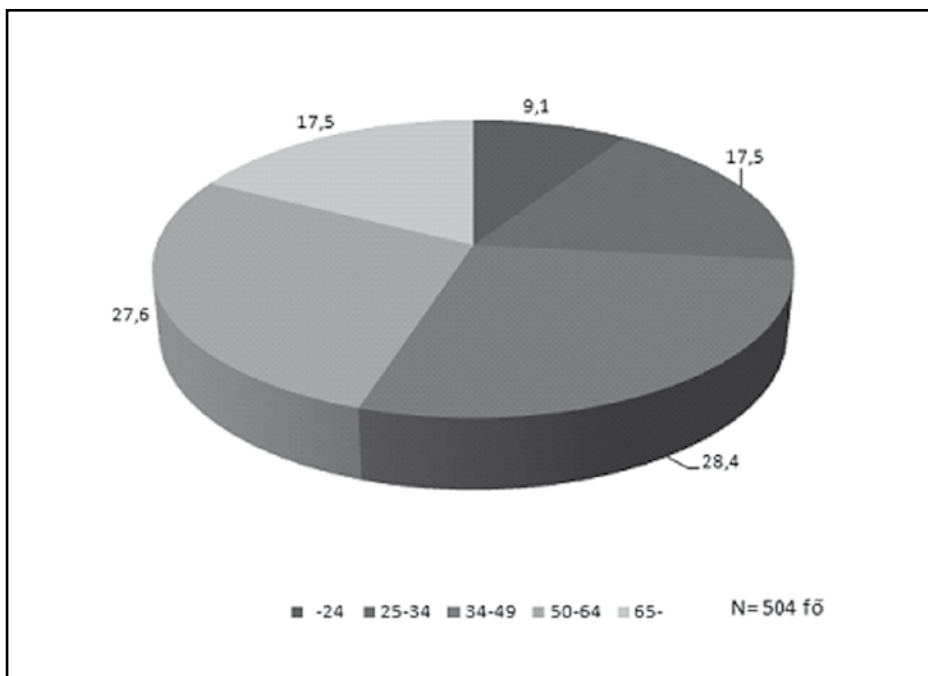

A minta másik kvótaképző feltétele a korcsoportos kategóriarendszer volt. A minta 9,1 százaléka 18 évnél idősebb, és 24 évnél fiatalabb – ez a korcsoport egyben a legkisebb arányú a mintában. A legnagyobb előfordulási aránnyal a középkorú felnőtt megkérdezettek voltak: a minta 28,4 százalékát teszik ki.

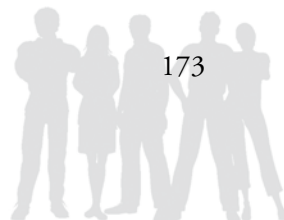

IV. ábra: A minta megoszlása korcsoport szerint

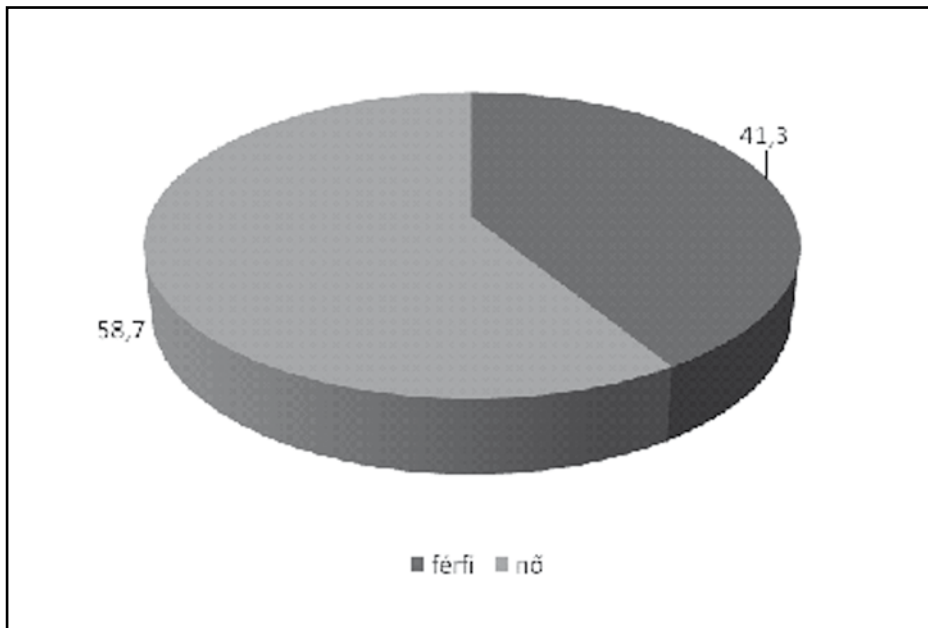

A minta harmadik kvótaképző feltétele a nem volt. Ahogyan a demográfiai jelentésekből tudható, 1990-ben 5,4 millió nő, és 5,0 millió férfi élt Magyarországon, ezer férfitra 1082 nő jutott. 2009-ben a nők létszáma 5,3 millió, a férfiaké 4,8 millió volt, a nemek közötti arány 1106-ra módosult. A férfiak elsősorban magasabb halandóságuk miatt veszítenek népességbeli arányukból.³⁵ A kutatásunkban a minta 58,7 százaléka nő, 41,3 százaléka férfi.

V. ábra: A minta megoszlása nemek szerint

A kutatás során arra is megkértük a válaszolókat, hogy becsüljék meg, a saját véleményük szerint, jövedelmi helyzetük alapján egy tízfokú skálán hová tartozik a háztartásuk. Azért dolgoztunk szubjektív önbesorolással, mivel tapasztalatunk alapján a válaszolók saját anyagi helyzetüket – más háztartások viszonylatában – megközelítően jól tudják becsülni, nagyobb a válaszadói hajlandóság is, ennek következtében több pontosabb válasszal tudunk dolgozni, mintha a jövedelemkategóriákat, vagy a háztartás összes tagjának jövedelmi adatait használnánk.

A szubjektív helyzet megítélése alapján a minta 8,6 százaléka nagyon szegénynek (alsó ötöd), 39,1 százalékuk szegénynek (második ötöd), 45,4 százalékuk közepes, és 6,2 százalékuk jó anyagi helyzetűnek tekinthető. A mintába a felső ötödből nem kerültek be válaszolók.

Az egyes almintákban lényegében hasonló megoszlásokkal találkozni, eltérés talán a két alsó kategória értékeiben észlelhető: míg a 204 fős passzív almintába (a legszűkebb ötből) több nagyon szegény (11,3%) került be, addig a 300 fős almintha eredménye kisebb volt a teljes mintáénál is (6,7%). A teljes mintához képest (39,1%) a 300 fős almintában 40 százaléknyan, a 204 fős almintában pedig 37,8 százaléknyan vannak a második ötödben.

10. táblázat: Önbesorolás a jövedelmi helyzet alapján

	Összes válaszoló		300 fős vegyes almintá		204 fős passzív almintá	
	N*	%	N	%	N	%
1 (nagyon szegény)	25	5,0	12	4,0	13	6,4
2	18	3,6	8	2,7	10	4,9
3	75	14,9	40	13,3	35	17,2
4	122	24,2	80	26,7	42	20,6
5	165	32,7	98	32,7	67	32,8
6	64	12,7	38	12,7	26	12,7
7	25	5,0	14	4,7	11	5,4
8	6	1,2	6	2,0	-	-
NT**/NV***	4	0,8	4	1,3	-	-
Összesen	504	100,0	300	100,0	204	100,0

* elemszám

** nem tudja

*** nincs válasz

Az aktív státusú adatközlők közül a legkisebb arányban főállású egyéni vállalkozót találni (5,4%), legtöbben a teljes munkaidős alkalmazottak (36,5%) vannak. Összességében az inaktívak (azaz a nyugdíjasok, tanulók, anyasági ellátásban részesülők és háztartásbeliek) a minta 43,3 százalékát teszik ki, a munkanélküliek 7,1 százaléknyan voltak. A teljes mintához viszonyítva az egyes alminták szerint jelentős eltéréseket nem tapasztaltunk. Ami esetleg figyelemre méltó lehet, hogy:

- a teljesmunkaidős alkalmazottak aránya a teljes mintához képest (36,5%) kisebb a 300-as mintában (34,3%), és nagyobb a 204-es passzív mintában (39,7%);
- a háztartásbeliek aránya a teljes mintához képest (1,2%) nagyobb a 300-as mintában (1,7%), és kisebb a 204-es passzív mintában (0,5%);
- és a munkanélküliek aránya a teljes mintához képest (7,1%) nagyobb a 300-as mintában (8%), és kisebb a 204-es passzív mintában (5,9%).

11. táblázat: A válaszolók jellemzője foglalkozási státusza szerint

	Összes válaszoló		300 fős vegyes almintá		204 fős passzív almintá	
	N	%	N	%	N	%
Főállású egyéni vállalkozó	27	5,4	15	5,0	12	5,9
Alkalmazott teljes munkaidőben	184	36,5	103	34,3	81	39,7
Alkalmazott részmunkaidőben	36	7,1	23	7,7	13	6,4
Nyugdíjas	170	33,7	100	33,3	70	34,3
Munkanélküli	36	7,1	24	8,0	12	5,9
Tanuló	29	5,8	19	6,3	10	4,9
Gyes, gyed	13	2,6	9	3,0	4	2,0
Háziasszony, főállású anya	6	1,2	5	1,7	1	0,5
NT/NV	3	0,6	2	0,7	1	0,5
Összesen	504	100,0	300	100,0	204	100,0

Arra a kérdésre, hogy „*Vallásosnak tartja-e magát?*”, a megkérdezettek összesen 69,9 százaléka felelte azt, hogy valamilyen módon (egyház tanítása vagy saját felfogás szerint) igen, 29,2 százalékuk nem vallásos, és 6 fő nem kívánt válaszolni a kérdésre.

A teljes mintához viszonyítva a vallásosság szerint sem találtunk az egyes alminták szerint jelentős eltéréseket. Viszont kijelenthető, hogy a teljes (29,2%) és a 300-as almintához képest (27%) is magasabb a nem vallásosoknak az aránya a 204 fős passzív mintában (32,4%).

12. táblázat: A válaszolók megoszlása vallásosság szerint

	Összes válaszoló		300 fős vegyes almintá		204 fős passzív almintá	
	N	%	N	%	N	%
Igen, valamelyik egyház tanítása szerint	117	23,2	75	25,0	42	20,6
Igen, a magam módján	234	46,4	139	46,3	95	46,6
Nem	147	29,2	81	27,0	66	32,4
NT/NV	6	1,2	5	1,7	1	0,5
Összesen	504	100,0	300	100,0	204	100,0

A társadalmi felelősséggel kapcsolatos lakossági attitűdök

Problématerületek érzékelése

A felsorolt problématerületek érzékelése, és megoldásuk szerinti rangsorolásuk egy abszolút rangsor kialakítását tette lehetővé. Jól látszik, hogy az öt legégetőbb probléma (az egészségügy kivételével) az anyagi helyzettel van kapcsolatban, s mind jelenorientált problémák. A rangsor második felére kerültek azok a szakpolitikai területek (kivétel az egészségügy), amelyek a hosszabb távú megoldási lehetőségeket magukban hordozzák, amelyek megoldására tett kísérletek hatással lehetnek magára a legfontosabbnak vélt öt problématerületre is. A teljes mintában az első öt probléma legalsó értéke és a második csoport legfelső értéke közötti kétszeres különbség arról árulkodik, hogy az időben több generációt érintő problémák – talán a jelen gazdasági helyzet függvényében – leértékelődtek, kevésbé fontosak.

Egyrészt rögtön szembeötlik, hogy a teljes minta, és az egyes alminták esetében is ugyanaz az 5 fő szempont került előre. Ezen 5 szempont mentén vizsgálva az egyes alminták eredményeit lényegében nagyon hasonló eloszlásokkal találkozunk. Talán érdekes lehet, hogy a 204 fős mintában lényegesen nagyobb arányban érezték (12,4%) a korrupciót súlyos problémának, mint akár a teljes (10,5%), akár a 300 fős mintában (9,2%), és hasonló tendencia mondható el a szegénységgel kapcsolatban is.

13. táblázat: Problématerületek érzékelése

	Összes válaszoló		300 fős vegyes almintá		204 fős passzív almintá	
	N	%	N	%	N	%
Munkanélküliség	123	28,7	78	31,2	45	25,3
Lakossági eladósodás	59	13,8	35	14,0	24	13,5
Egészségügyi ellátás problémái	57	13,3	34	13,6	23	12,9
Korrupció	45	10,5	23	9,2	22	12,4
Szegénység	45	10,5	24	9,6	21	11,8
Demográfiai problémák	19	4,4	11	4,4	8	4,5
Nyugdíjrendszer problémái	18	4,2	9	3,6	9	5,1
Az oktatás problémái	15	3,5	10	4,0	5	2,8
Áremelkedések	14	3,3	7	2,8	7	3,9
Életszínvonal	12	2,8	5	2,0	7	3,9
Környezetszennyezés	10	2,3	6	2,4	4	2,2
Közbiztonság	10	2,3	7	2,8	3	1,7
Közösségi értékek meglazulása	1	0,2	1	0,4	0	0,0
Összesen	428	100,0	250	100,0	178	100,0

A magyar lakosság életére leginkább hatással lévő problémák közül kiemeltük az első öt helyre került változót. A mintában szereplő válaszolók legnagyobb arányban a munkanélküliséget (49,5%), az egészségügyi ellátás anomáliáit (38,8%) és a lakossági eladósodást (37,8%) tartják a leg súlyosabb problémáknak.

14. táblázat: Egyetértés állításokkal – 5 legproblémásabb terület

Problématerület	Vélemény	N	%
Munkanélküliség	Egyáltalán nem tartom problémásnak	1	0,2
	Kevésbé súlyos probléma	8	1,6
	Komoly probléma, de vannak ennél fontosabbak	46	9,3
	Súlyos probléma	195	39,4
	A legégetőbb problémák egyike	245	49,5
Eladósodás	Egyáltalán nem tartom problémásnak	5	1,0
	Kevésbé súlyos probléma	10	2,0
	Komoly probléma, de vannak ennél fontosabbak	70	14,1
	Súlyos probléma	223	45,1
	A legégetőbb problémák egyike	187	37,8
Egészségügyi ellátás problémái	Egyáltalán nem tartom problémásnak	2	0,4
	Kevésbé súlyos probléma	10	2,0
	Komoly probléma, de vannak ennél fontosabbak	54	10,9
	Súlyos probléma	237	47,9
	A legégetőbb problémák egyike	192	38,8
Korrupció	Egyáltalán nem tartom problémásnak	3	0,6
	Kevésbé súlyos probléma	19	3,8
	Komoly probléma, de vannak ennél fontosabbak	86	17,4
	Súlyos probléma	214	43,2
	A legégetőbb problémák egyike	173	34,9
Szegénység	Egyáltalán nem tartom problémásnak	1	0,2
	Kevésbé súlyos probléma	5	1,0
	Komoly probléma, de vannak ennél fontosabbak	77	15,6
	Súlyos probléma	239	48,3
	A legégetőbb problémák egyike	173	34,9
Összesen		504	100,0

A problématerületek érzékelése során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a válaszolók szerint jelenleg milyen mértékben valósulnak meg Magyarországon az alábbi feltételek: azaz milyenek a társadalmi biztonsággal, demokratikus berendezkedéssel kapcsolatos

lakossági elvárások. Jól látszik, hogy az egyes változókra adott válaszok között magas a középén (is-is) elhelyezkedő válaszok aránya. Ez azt feltételezi, hogy az adott változót illetően nincs határozott elképzelése a válaszolóknak, a percepciójuk nem a két pólus valamelyike irányába mozdult el, ezért az ötfokú skála mediánértéke felé húztak.

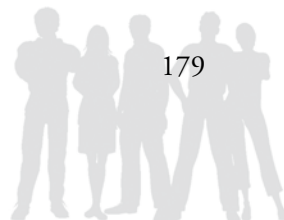
A páratlan elemszámú skála középő elemétől balra, egyértelműen a nem vagy kevésbé megvalósult területek közé sorolták a megkérdezettek a javak igazságos elosztását (66,5%), a munkalehetőségek biztosítását (58%) és a munkahely védelmét (52,4%). Szintén inkább a negatív tartományba esett (bár összességében a két negatív item nem érte el az 50 százalékot, de magas volt a középre húzó aránya) a szegényekkel/elesettekkel való szolidaritás (48,1%) és a származástól független esélyegyenlőség biztosítása (47,3%).

Öröndetes viszont, hogy legalább egy változót a javarészt vagy teljesen megvalósult területek közé soroltak a megkérdezettek, ez pedig nem más, mint a vallásszabadság biztosítása (68,7%).

15. táblázat: Jelenleg mennyire valósulnak meg a következő területek?

Segített skála típusú kérdés, (N=495), %						
	egyáltalán nem valósul meg	kevésbé valósul meg	is-is	nagyrészt megvalósul	teljes mértékben megvalósul	NT/NV
A környezet védelme	3,4	23,6	56,4	13,7	1,6	1,2
A magántulajdon védelme	9,9	27,1	38,4	18,8	4,4	1,4
A javak igazságos elosztása	28,9	37,6	26,7	4,4	0,6	1,8
A férfiak és nők egyenlősége (pl. fizetés)	12,3	22,6	40,0	16,8	6,5	1,8
A származástól független Esélyegyenlőség	16,0	31,3	34,9	11,9	4,0	1,8
A munkalehetőség biztosítása	15,2	42,8	33,3	6,5	0,8	1,4
A szólás- és sajtószabadság	7,1	19,8	36,6	25,3	9,9	1,4
A vallásszabadság biztosítása	2,0	7,9	18,0	27,9	40,8	3,4
A szociális biztonság	10,5	33,3	44,0	9,3	1,4	1,4
A szegényekkel és elesettekkel való szolidaritás	10,1	38,0	41,2	8,1	1,4	1,2
A munkahely védelme	16,4	36,0	36,4	8,5	0,8	2,0

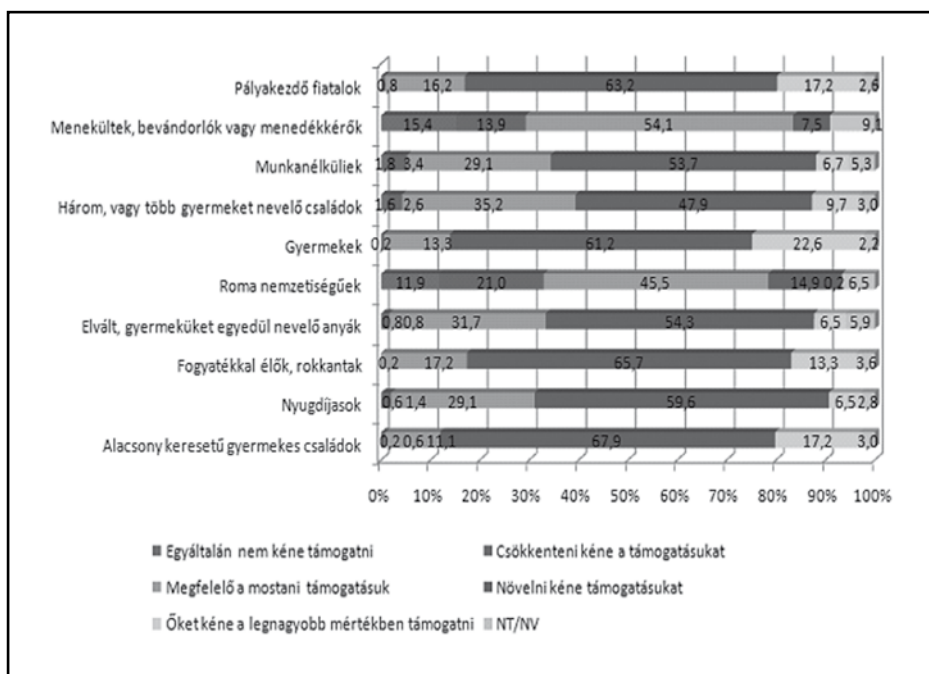
A problématerületek detektálása hatással lehet arra is, hogy az adófizető állampolgárok pénzéből az államnak mely lakossági csoportokat kéne és milyen mértékben támogatnia.

A válaszok alapján leginkább támogatandó lakossági csoportok a: gyermekek, alacsony keresetű gyermekes családok, pályakezdő fiatalok. Az egyáltalán nem támogatott csoportok közül kiemelkedik: menekültek/bevándorlók és a romák csoportja. Elgondolkodtató, hogy a nem támogatott csoportok kapcsán miért ilyen magas ez az arány. Bár kutatásunk nem foglalkozott az előítéletek téma körével, véleményünk szerint ebben az irányban keresendő a megoldás.

VI. ábra: Társadalmi szolidaritás

A kérdőívvel felkeresett válaszolókat arra kértük, hogy mondják meg, érzésük szerint melyik az a három terület, amelyre az állami költségvetés a legtöbbet költi 2011-ben. A kérdés úgy is értelmezhető, hogy milyen percepciójuk van az állampolgároknak néhány főbb költségvetési területtel kapcsolatban. Többválaszos kérdéssel dolgoztunk, ezért multiple-eljárással³⁶ összesítettük a válaszokat, említési eseteket. Mint a válaszkategóriákra adott összes említési esetek alapján látható, kiemelt területeket képviselnek: az államadósság törlesztése, az egészségügyi helyzet rendezése, a segélyezés, valamint az oktatás.

Az első említési hullámban a választható területek közül a válaszolók 57,4 százaléka vélte úgy, hogy a legtöbbet az államadósság kezelésére, a második legnagyobb összeget az egészségügyre (11,1 százalékuk) költi az állam.

Az második említési hullámban a választható területek közül a válaszolók 20,8 százaléka vélte úgy, hogy a legtöbbet az egészségügyre, a második legnagyobb összeget segélyezésre (15,2 százalékuk) és – kevéssel lemaradva – harmadik legtöbbet az államadósság kezelésére (14,1 százalékuk) költi az állam.

A harmadik említési hullámban a választható területek közül a válaszolók 17,2 százaléka vélte úgy, hogy a legtöbbet az oktatásra, a második legnagyobb összeget az egészségügyre (16,4 százalékuk) és – kevéssel lemaradva – harmadik legtöbbet a segélyezésre (15,8 százalékuk) költi az állam.

A kevésbé támogatott területek közé a civil szféra támogatása és a környezetvédelem tartoztak.

16. táblázat: Az adott területekre fordított állami költségvetés 2011-ben, a válaszolók percepciója alapján

	1. említés		2. említés		3. említés		Említési esetek	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Oktatás	284	70,3	70	17,3	50	12,4	404	100
Egészségügy	55	23	103	43,1	81	33,9	239	100
Államadósság törlesztés és kamatterhei	47	23,5	75	37,5	78	39	200	100
Segélyezés	30	20,1	55	36,9	64	43	149	100
Civil szféra támogatása	26	18,7	63	45,3	50	36	139	100
Honvédelem	25	14,9	58	34,5	85	50,6	168	100
Rendfenntartás	16	21,6	30	40,5	28	37,8	74	100
Környezetvédelem	6	14	13	30,2	24	55,8	43	100
Közút és vasúthálózat fejlesztése	6	8,7	28	40,6	35	50,7	69	100
Összes válaszoló száma (fő)	495		495		495			

Aktivitási területek

Az elmúlt egy évben valamilyen *szervezet számára* és valamilyen *ismerős/rokon számára*, ellenszolgáltatás nélkül nyújtott segítség vagy önként elvégzett tevékenység előfordulását is vizsgáltuk.

Korábban már említettük, hogy egy megengedőbb, és egy szigorúbb feltételrendszer mellett más volt a passzívak összetétele, attól függően, hol húztuk meg a határt. Jelen esetben a szigorúbb feltételrendszer eredményeit mutatjuk be. Eszerint úgy vontuk össze a válaszokat, hogy a *nemet* válaszolók azok voltak, akik az SZ1.

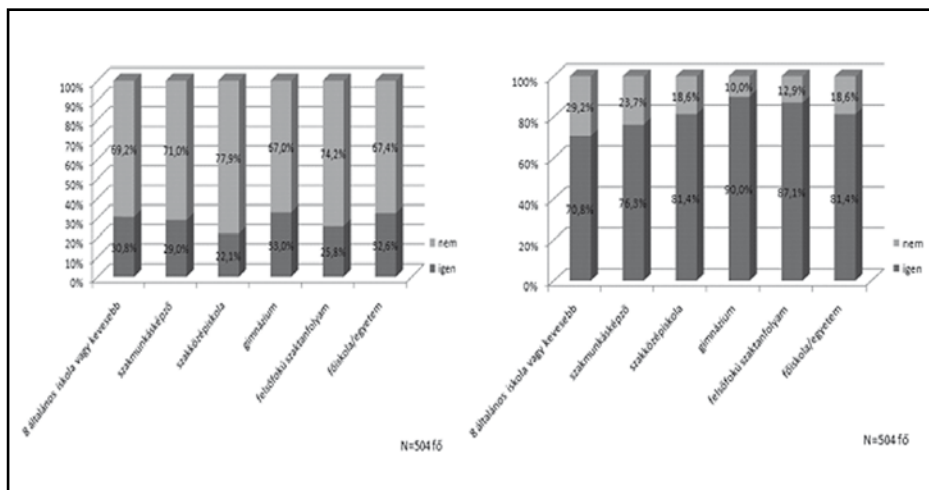

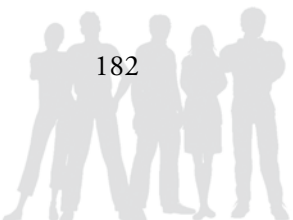
kérdés esetében a 3. „talán egyszer” és a 4. „nem” válaszokat adták. Hasonlóan járunk el az SZ2. kérdés esetében is: akik a 3. „talán egyszer” és 4. „nem” válaszokat adták, azokat tekintettük *nemet* válaszolóknak.

Megállapítható, hogy az 500 fős teljes mintában minden iskolai végzettség kategórián belül hasonló mértékű a *szervezethez* köthető (bal oldali grafikon) önkéntes tevékenység (kivétel a középiskolai végzettségűeket). Az iskolai végzettség emelkedésével nő az *ismerős/rokon számára* nyújtott segítségadás mértéke (jobb oldali grafikon), bár a felsőfokú végzettségűek esetében némi visszaesés látható.

VII. ábra: Önkéntes tevékenység az elmúlt egy évben, végzettség szerint

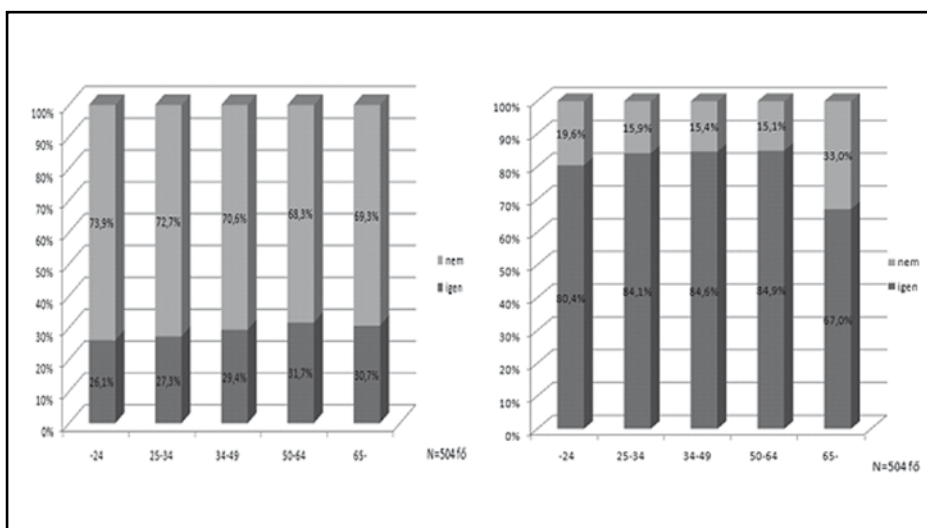

A kérdést a korcsoportok szerint is vizsgáltuk. Megállapítható, hogy itt is plasztikus a különbség: jelentősen eltér a segítségadás mintázata, attól függően, kinek a számára irányul a segítségadás. Az életkor tekintetében, 65 éves korig emelkedő tendencia tapasztalható a *szervezett önkéntesség* vállalásában (bal oldali grafikon). Ugyanakkor közel hasonlóan magas arányú a *családi, baráti körön belül* elvégzett segítő tevékenységek mértéke az aktív korú népességben belül. A legalsó és legfelső korcsoportok értékei lógnak ki valamelyest (jobb oldali grafikon). Ez érthető is, hiszen a 18–24 és a 65 év feletti korcsoport tagjai maguk is eltartásra szorulnak. Feltételezhetően az előbbi csoportban a tanulmányok végzése, utóbbiban pedig a fizikai teljesítőképesség csökkenése is hatással lehet a válaszokra.

VIII. ábra: Önkéntes tevékenység az elmúlt egy évben, korcsoportok szerint

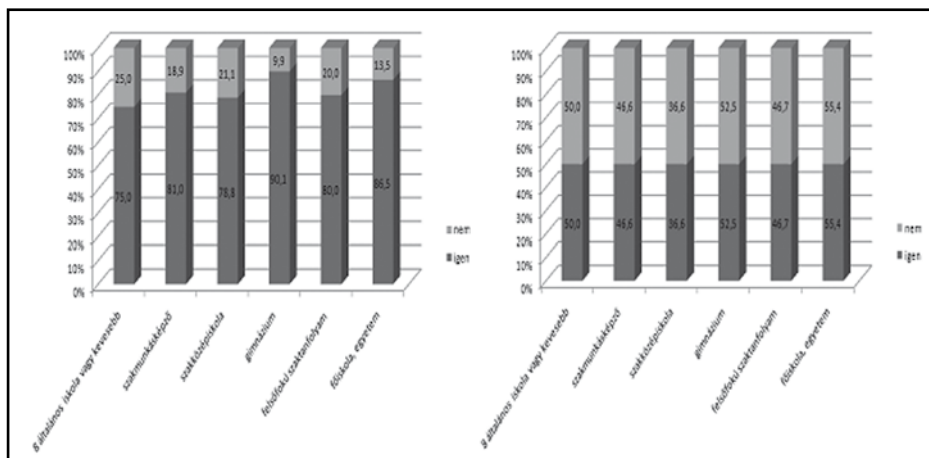
Az eltérés leginkább a teljes minta összetételével magyarázható, hiszen a bekerült 204 fős passzív önkéntes almintá a két kérdésre szűrt kvótafeltételekkel rendelkezett. Ez módosította a kapott válaszok mintázatát, így az eredményeket is. A 300 fős, vegyes profilú almintá szerinti eltérések éppen ezért a lakosságra jellemző tényleges állapotot talán jobban megközelítik.

Mint az a következő ábrán látható, egészen más tendencia rajzolódik ki ebben a szegmensben. Minden iskolai végzettség kategórián belül hasonló mértékű a *szervezethez* köthető (jobb oldali grafikon) önkéntes tevékenység (kivételem a szakközépiskolai végzettségűeket). Az iskolai végzettség emelkedésével kapcsolatban ebben az almintában nincsen lineárisan növekvő tendencia az *ismerős/rokon számára* nyújtott segítségadás mértékében (bal oldali grafikon), azonban érdekes a gimnáziumi végzettségűek esetében kiugró adat.

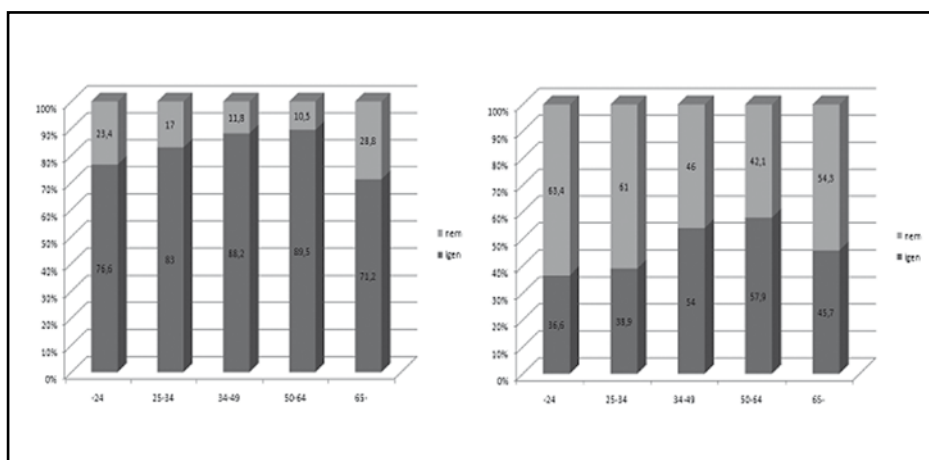
IX. ábra: Önkéntes tevékenység az elmúlt egy évben, végzettség szerint a 300 fős almintában

Ahogy a teljes mintában, itt is plasztikus a különbség: jelentősen eltér a segítségadás mintázata, attól függően, kinek a számára irányul a segítségadás. Összességében nagyobb a hajlandóság az ismerősi, baráti kör felé irányuló segítségnyújtásra (bal oldali grafikon).

A 300 fős almintánál életkor szerint, 65 éves korig, emelkedő tendencia tapasztalható a szervezett önkéntesség vállalásában (jobb oldali ábra) és a családi, baráti körön belül elvégzett segítő tevékenységek mértékét tekintve is (bal oldali grafikon).

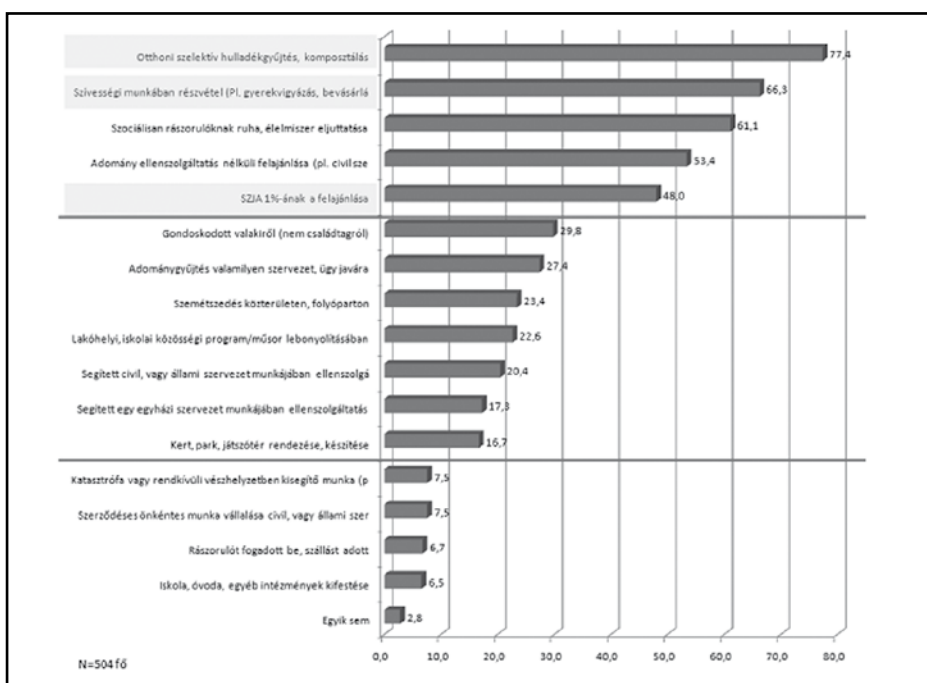
X. ábra: Önkéntes tevékenység az elmúlt egy évben, korcsoport szerint a 300 fős almintában

A kérdést részletesebben, aktivitási területekre bontva is megvizsgáltuk. Azt tapasztaltuk, hogy aktivitás tekintetében három, nem kifejezetten önkéntes tevékenység is bekerült az első öt helyezett közé. Ezért válhattak a legnépszerűbb tevékenységekké *az otthoni szelektív hulladékgyűjtés és komposztálás* (77,4% választotta) és a *szíveségi munkában való részvétel* (66,3% választotta). Az önkéntes tevékenységek közül két klasszikus aktivitás volt a legnépszerűbb: a *rászorulóknak ruha és egyéb dologi juttatás adása* (61,1% választotta), illetve egy *jó ügyhöz kapcsolt adományozás* (53,4% választotta).

XI. ábra: Aktivitási területekben való részvétel az elmúlt egy évben, igen válaszok aránya

Az aktivitási területekben való részvételt megvizsgáltuk a főbb szociodemográfiai változók mentén is. Szervezeti tagság alapján elmondható, hogy minél több szervezet tagja valaki, annál inkább aktív önkéntes is: szívesen részt vesz szinte minden tevékenységi formában. Azok, akik valamely egyház, vallási szervezet tanai szerint vallásosak, általánosságban sokkal aktívabbak, mint a saját maga módján vagy egyáltalán nem vallásosak.

Jövedelem tekintetében egyes változó csoportok mentén különböző tendenciák figyelhetők meg. Az alacsony jövedelműek, a magasabb jövedelmi kategóriába

tartozókhoz képest inkább részt vesznek valamilyen szervezettel kötött szerződéses önkéntes munkában, és nem családtag gondozásában. A magasabb jövedelműek viszont inkább pénzt adományoznak, vagy felajánlják az SZJA 1%-át, inkább vesznek részt lakóhelyi, iskolai közösségi program/műsor lebonyolításában, vagy adománygyűjtési akcióban aktivistaként, és szívesebben vállalnak szívességi munkát is.

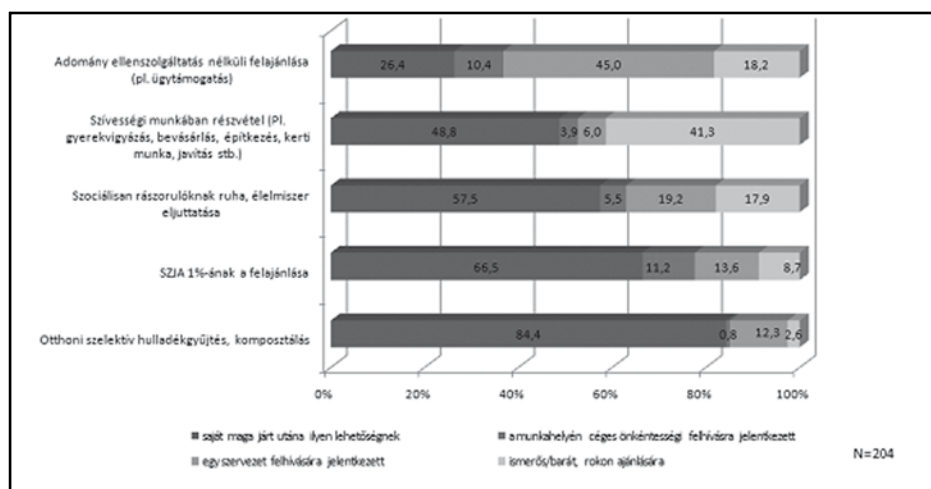
Az alacsonyabb iskolai végzettség felől haladva a magasabb végzettség felé: a magasabban iskolázottak inkább vesznek részt a lakóhelyi, iskolai közösségi program/műsor lebonyolításában, körükben jellemzőbb, hogy szelektíven gyűjtik a szemetet, és többen ajánlják fel az SZJA 1%-át.

Az életkor emelkedésével összefüggésben elmondható, hogy minél idősebb valaki, annál inkább biztosabb, hogy felajánl pénzádományt, illetve szociálisan rászorulóknak ruhát, élelmiszert; és minél fiatalabb valaki, annál inkább jellemző rá, hogy szívességi munkát vállal.

Az aktivitási területekbe való bevonódás módjára is rákérdeztünk. Az öt legnépszerűbb tevékenységre fókuszálva elmondható, hogy:

- a szelektív hulladékgyűjtésben leginkább az egyéni érdeklődés a katalizátor;
- általában alacsony a céges aktivizáció/önkéntességi programok hatása;
- az ismerősi kör bevonó/mozgósító hatása leginkább a szívességi munkában érvényesül;
- és a szervezetek (pl. ngo-k, egyházi, állami) felhívása legjobban az adományok felajánlására van hatással.

XII. ábra: Az öt legnépszerűbb aktivitási területbe való bevonódási mód

Az aktivitást nem csak a konkrét tevékenységekben való részvétellel, hanem állampolgári aktivitással és szervezeti tagsággal is mértük.

Tegyük fel, hogy az állam olyan intézkedést tervez, ami előreláthatólag hátrányosan érintene egy közösséget, vagy az egész társadalmat. Ezért civilek, állampolgárok legális, bejelentett megmozdulást szerveznek, hogy megakadályozzák az intézkedést. Hogy valaki milyen formában állna ki, vagy ellenezné-e az adott mozgalmat, az persze függhet attól, milyen témára irányul a megmozdulás, ki a kedvezőtlenül érintett közösség, vagy kik, milyen szerveződések kezdeményezik a megmozdulást. Ennyire részletesen nem volt lehetőségünk körüljárni a témát, mivel a kérdés inkább egy általános aktivitási hajlandóságra irányult. A válaszok alapján úgy tűnik, a *passzív aktivitás* jellemzi a megkérdezettek döntő többségét: 25,7 százalékuk nem támogatná, de nem is ellenezné a megmozdulást, 47,7 százalékuk egy ilyen jellegű véleménynyilvánítási formával elvben egyet értene, de maga nem venne benne részt aktívan. A megkérdezett személyek közel egy ötöde nyilatkozott úgy, hogy támogatná, és még részt is venne egy megmozdulásban.

17. táblázat: Részvételi hajlandóság tömegmegmozdulás esetén

	N	%
Ellenezné	22	4,4
Nem támogatná, de nem is ellenezné	127	25,7
Elvben támogatná	236	47,7
Részvételével is támogatná	95	19,2
NT/NV	15	3,0
Összesen	495	100,0

A legutóbbi parlamenti választások alkalmával – választási fordulótól függetlenül – a mintába került válaszolók 82,6 százaléka elment szavazni.

Hozzáteesszük, a legutóbbi országgyűlési választásokon a részvételi arány nem feltétlen ezt az eredményt tükrözi. A 2010-es országgyűlési választások első fordulójában a részvételi arány 64,20% volt, míg a második fordulóban a választópolgárok 46,64%-a jelent meg.³⁷ A kérdésünkre adott *igen* válaszok magas aránya, értelmezésünk szerint attól is függhet, hogy a téma iránt eleve valamennyire nyitott személyek vállalták el inkább a kutatásban való részvételt, akiknek az aktivitása esetleg magasabb, ami némileg torzíthatja az eredményeket.³⁸ De hatással lehetett az is, hogy előfordulhatott, hogy voltak, akik csak az első vagy második fordulóban

aktivizálódhattak. De hatással lehet az is, hogy az egymáshoz közeli országgyűlési és önkormányzati választásokon való részvétel keveredett a válaszolók fejében.

18. táblázat: A 2010-es országgyűlési választásban való részvétel

	N	%
Igen	409	82,6
Nem	84	17,0
NT/NV	2	0,4
Összesen	495	100,0

Az aktivitást jól jellemzi a valamilyen aktív szervezeti tagság is, mely jelen esetben lehetett párt, ngo, egyházi szervezethez vagy pl. sport- vagy kultúrkörhöz, illetve szakmai szövetséghez való tartozás is. Mint látható, a minta 73,6 százaléka semmilyen szervezeti tagsággal nem rendelkezik, egy szervezetnek a tagja a minta 19,8 százaléka, kettő vagy több szervezetben is vállalt önkéntességet a megkérdezettek 6,6 százaléka. A 300-as, vegyes profilú alminta esetében hasonló megoszlás látható. A 204 fős passzív alminta esetében viszont lényegesnek mondható elmozdulás jellemző a 0 szervezeti tagság felé: a teljes minta eredményéhez képest 8,3 százaléknyan többen mondták azt, hogy semmilyen szervezetnek nem tagjai.

19. táblázat: Szervezeti tagság

	Összes válaszoló		300 fős vegyes alminta		204 fős passzív alminta	
	N	%	N	%	N	%
0 szervezeti tagság	371	73,6	222	74,0	167	81,9
1 szervezeti tagság	100	19,8	57	19,0	33	16,2
2 szervezeti tagság	27	5,4	19	6,3	3	1,5
3 szervezeti tagság	6	1,2	2	0,7	1	0,5
Összesen	504	100,0	300	100,0	204	100,0

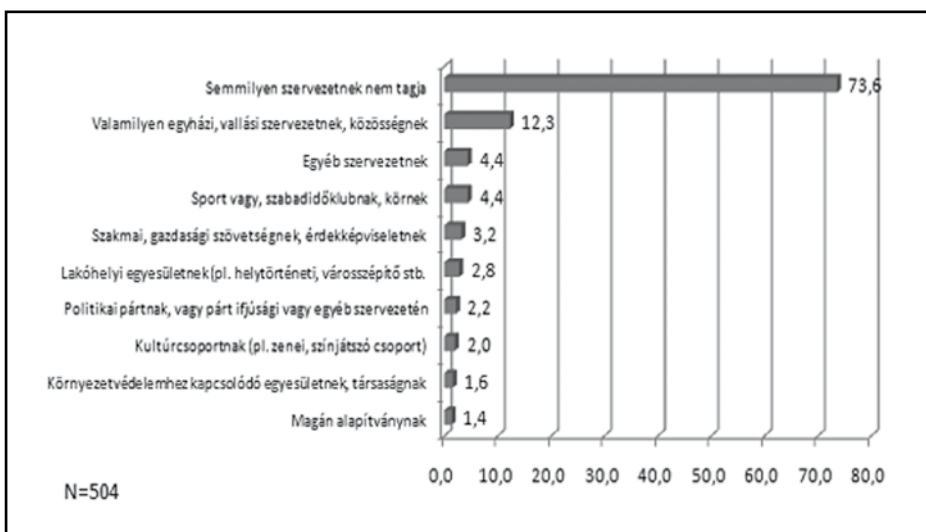
Részletesen is megvizsgáltuk a szervezethez való formális kötődést. A fentiekkel összhangban – az alacsony tagság miatt – jól látható, hogy mindössze 12,3 száza-

lék számolt be arról, hogy valamilyen vallási szervezet tagja, 4,4 százalékuk sport- vagy szabadidő klub/kör, és szintén 4,4 százalékuk egyéb, a felsorolásunkban nem szereplő szervezet tagja.

XIII. ábra: Szervezeti tagság a szervezet típusa szerint

Az önkéntes munkától és önkéntes tevékenységektől távolmaradók motivációi

Fontos kérdés, hogy azok, akik nem adományoznak, és nem végeznek önkéntes tevékenységet/önkéntes munkát milyen okból nem teszik ezt. A 204 fő, a többválaszos kérdés során összesen 302 esetben indokolta a távolmaradását. A legtöbben azért nem végeznek önkéntes tevékenységet, mert nincs rá idejük vagy anyagi helyzetük, egzisztenciális fennmaradásukra fordított energiáik/munkájuk ezt nem teszi lehetővé.

A kutatásból az is kiderül, hogy sokan nem megfelelő egészségi állapotuk miatt maradnak távol, illetve a lehetőségeket nem ismerik, vagy nem kapnak megfelelő tájékoztatást ilyen típusú tevékenységek végzésével kapcsolatban. Sajnos a bizalmatlanság is fontos szerepet játszik: vannak, akik úgy gondolják, hogy nem mindig transzparenssek a szervezetek, és sokszor nem lehet tudni, hogy pl. a pénzbeli adomány egyáltalán elér-e a címzettekhez, illetve a megfelelő kedvezményezett csoport valóban részesül-e az adományból.

20. táblázat: Az önkéntes munkától való távolmaradás okainak említése

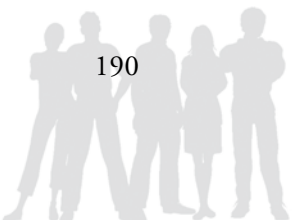
	Összes említés száma (db)	%
Időhiány miatt/nem ér rá	68	32,4
Anyagi, egzisztenciális okok miatt	64	30,5
Egészségi állapot/betegség	35	16,7
Tájékoztatás hiánya/nem ismeri a lehetőségeket/nem járt utána	35	16,7
Visszaélések miatt/nem oda (a megfelelő személyekhez, szervezetekhez) megy a pénz	30	14,3
Idős/nyugdíjas kora miatt	19	9,0
Szokott adományozni/ha van rá lehetősége, akkor megteszi	19	9,0
Nem tartja fontosnak, hogy segítsen másokon/nem érdekli a dolog	11	5,2
Maga is rászoruló/elég a saját baja	10	4,8
Egyéb	8	3,8
NT / NV	3	1,4

A távolmaradás okait a főbb szociodemográfiai jellemzők mentén vizsgálva különböző jellegzetességek vehetők észre. Míg a szervezeti tagság, az iskolai végzettség és az életkor háttérváltozói mentén nem tapasztaltunk szignifikáns kapcsolatot, ugyan-ez nem mondható el a vallásosság és a jövedelem terén.

Azok körében, akik nem vallásosak, többen távol maradnak azért, mert időhiány miatt nem érnek rá önkénteskedni. Továbbá kevesebb bizalommal vannak az adománygyűjtő/közvetítő szervezetek iránt, mivel arra számítanak, hogy visszaélések miatt nem oda, nem azokhoz a személyekhez, szervezetekhez jut a támogatásuk, akiknek erre valóban szükségük van.

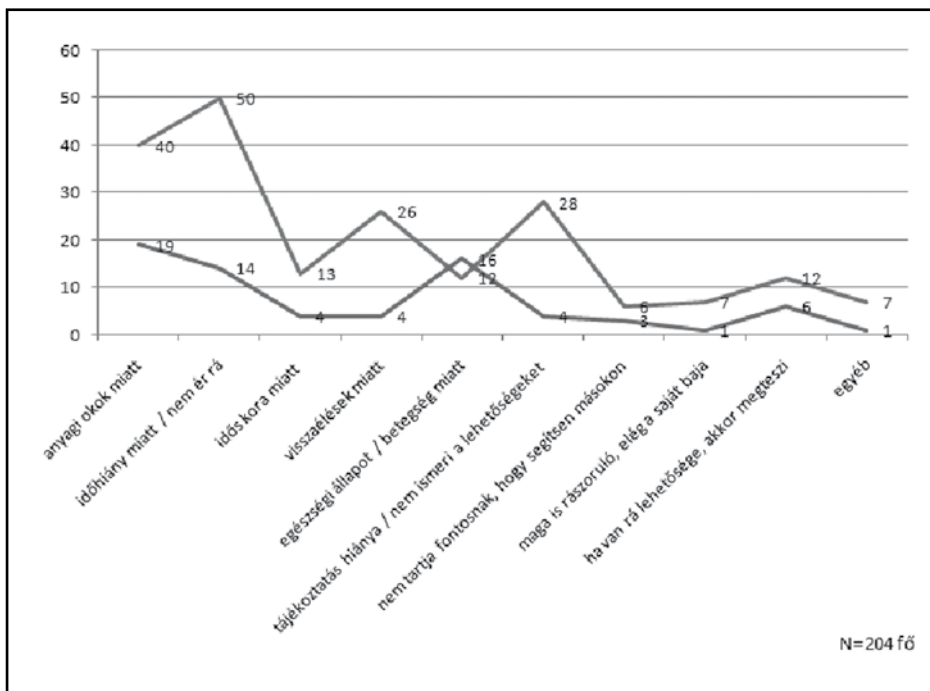
A kisebb jövedelműek esetében inkább jellemző, hogy távolmaradásuk okát az egészségi állapotukkal magyarázták.

Az első említés során elsőként az *időhiány* jött be, azt követően az *anyagi okok* (vagyis a megkérdezett elégtelen gazdasági helyzete), és harmadiknak a *tájékoztatatlanság/információhiány*. A második említési hullámban a leggyakoribb ok az anyagi dimenzió, melyet az egészségi állapot követett.

XIV. ábra: Az első két említés eredménye, az adott kategóriát választók száma szerint

A megkérdezettek 79 százaléka azt válaszolta, hogy elintézne valaki helyett hivatalos dolgot, vagy végzettségének megfelelő szellemi munkát végezne szívesen. Arra vonatkozóan, miben segítenének, milyen formában tudnák elképzelni az önkéntességbe való bevonódást, a megkérdezettek közül a legtöbben lokálpatriotizmusukról, a lokális ügyek melletti elköteleződésükről tettek említést: az esetek 76,2 százalékában a közvetlen lakókörnyezetükben, szintén 76,2 százalékában adott településen, településrész fejlesztése érdekében szívesen segítenének valamilyen feladatban.

Népszerű volt még a jótékony célú rendezvényen történő kisegítő munka (73,8%), és az oktatási, egészségügyi, szociális, művelődési intézményben végzendő segítő munka is (73,3%). A legnépszerűtlenebb tevékenység a politikai párt munkájának segítése, melyre az említési esetek 16,2 százaléka vonatkozott.

21. táblázat: Az önkéntes munkába való bevonódási lehetőségek eseteinek említése

	Összes említés száma (db)	%
Közvetlen lakókörnyezetében segítené valamiben (pl. közös kert, lépcsőház, utcafront stb. rendbetétele)	160	76,2
Adott településen, településrészen segítené valamiben	160	76,2
Oktatási, egészségügyi, szociális, művelődési intézményben segítené	154	73,3
Ideiglenesen gondoskodna valakiről, rászoruló fogadna be (nem családtagot)	53	25,2
Elintézne valaki helyett hivatalos dolgot, vagy végzettségének megfelelő szellemi munkát végezne (pl. könyvelés, úrlapkitöltés, pályázati munka stb.)	166	79,0
Segítené egy egyházi szervezet munkájában	87	41,4
Egy politikai párt munkáját segítené	34	16,2
Segítené valamilyen egyesületben, klubban, körben, egyéb szervezetben	126	60,0
Adománygyűjtésben aktivistaként venne részt	85	40,5
Jótejkony célú rendezvényen kíségetne	155	73,8
NT/NV	8	3,8

Míg a szervezeti tagság, a jövedelem és az iskolai végzettség háttérváltozói mentén nem tapasztaltunk szignifikáns kapcsolatot, a vallásosság és az életkor szerint kimutatható tendencia az önkéntes munkába való bevonódás tekintetében.

Azok, akik a maguk módján, vagy egyáltalán nem vallásosak, inkább segítenének a lakóhelyükön, közvetlen lakókörnyezetükben, illetve adott településrész fejlesztésében.

Az egyház vagy vallási szervezet tanait követők a nem vallásosakhoz képest inkább segítenének egy egyházi szervezet munkájában, illetve ideiglenesen gondoskodnának valakiről, rászoruló fogadnának be.

Az életkor szerint elmondható, hogy a fiatalabbak inkább segítenének valamilyen egyesületben, klubban, körben, egyéb szervezetnek. Bár nincs lineáris tendencia, jól látszik, hogy a középkorú felnőtt lakosság lakóhelyén, közvetlen lakókörnyezetében aktivizálódna inkább (hiszen körükben a legnagyobb a letelepedett családosoak aránya), és/vagy feltételezhetően gyermeke érintettsége okán oktatási, egészségügyi, szociális, művelődési intézményben, vagy jótékony célú rendezvényen kisegítene.

A különböző jellegű motivációs szempontok közül három szempont emelkedett ki: az esetek 54,8 százalékában akkor végeznének önkéntességet a megkérdezettek, ha konkrétan látnák a munkájuk eredményét, 51 százalék akkor, ha lenne olyan tevékenység, ami kellemes időtöltésnek bizonyul, és a tevékenység kellemes érzéseket kelt. Összesen 45,2 százalék szerint jelentős hatással bír még a tevékenységbe történő bevonódásra a személyes érintettség.

22. táblázat: Az önkéntes munkába való bevonódást motiváló szempontok említése

	Összes említés száma (db)	%
Ha munkaidő-kedvezményt adnának érte	10	4,8
Ha konkrétan látnám a munkám eredményét	115	54,8
Ha adnának adókedvezményt	18	8,6
Ha lenne olyan tevékenység, ami közben jól is érezném magam	107	51,0
Ha lenne olyan szervezet, amelyikhez jó tartozni	59	28,1
Ha minimális pénzbeli ellenszolgáltatást kapnék érte	13	6,2
Ha valamilyen formában köteleznének rá	3	1,4
Ha valamelyik családtagom érintett lenne	95	45,2

Míg a jövedelem, életkor és az iskolai végzettség háttérváltozói mentén nem tapasztaltunk szignifikáns kapcsolatot, a vallásosság és a szervezeti tagság szerint kimutatható tendencia az önkéntes munkába való bevonódás motivációit illetően.

A szervezeti tagság tekintetében (bár a magasabb tagság kis elemszámmal párosul) elmondható, hogy minél több szervezetnek tagja valaki, annál biztosabb, hogy jobban lehet motiválni olyan tevékenységgel, ami közben jól is érzi magát: azaz a számára kedves munkát a számára kedves közösségben végezheti.

Azok körében, akik kevésbé, vagy nem vallásosak, inkább erősebb motivációs szempont, ha az önkéntesség következtében konkrétan látnák a munkájuk eredményét: azaz a közvetlen visszacsatolás lehetősége, az eredmények elismerése jobban mozgósít esetükben.

Összefoglalás

A társadalompolitika folyamatosan felmerülő kérdése, hogy hol húzódik a határ a közösség és az állam között. Mi az, amit központilag kell biztosítani, s mi az, amit elegendő a közösségre bízni. Az önkéntesség egyfajta lenyomata a közösségek értékrendjének és erejének. Az Európai Tanács talán ezért is hirdette meg 2011-ben az Önkéntesség évét, mely apropóját jelentette kutatásunknak. Az önkéntesség vizsgálata Magyarországon több évtizedre visszatekintő kutatási tapasztalatokkal bír, melynek két nagy iránya van: az önkéntesség társadalmon belül betöltött szerepének vizsgálata, valamint az önkéntességet végzők motivációjának és tevékenységének elemzése. Kutatásunkban az önkéntességet nem végzőkkel kapcsolatban szertettünk volna néhány jellemzőt bemutatni. Tanulmányunkban az önkéntességgel kapcsolatos elméleti háttér, valamint néhány nemzetközi összehasonlító vizsgálat, tanulmány fontosabb megállapításainak bemutatását az intézetünk által végzett önkéntes kutatás főbb eredményeinek, összefüggéseinek prezentálása követte.

Néhány nemzetközi kutatás megállapításait összegyűjtve egyértelmű, hogy az önkéntes szektorok komplexitása, az önkéntesség fogalmának eltérő értelmezése miatt nehézségeket okoz az önkéntességi szektorok összehasonlító vizsgálata. Mégis, az összehasonlító kutatások eredményei alapján lehetőség nyílik egy-egy ország vagy országcsoport „önkéntes profiljának” megalkotására egyes szociológiai változók mentén.

A nemzetközi kutatások eredményei alapján elmondható, hogy az Európai Unióban 92-94 millió felnőtt vesz részt önkéntes munkában – ez a szám a 15 év feletti európaiak 23%-át teszi ki. Az egyes tagállamokban az önkéntes munkát végzők aránya rendkívül nagy különbségeket mutat az eltérő politikai, kulturális, történelmi, gazdasági fejlődés, fejlettség miatt. Egyes országokban jelentős hagyományai vannak az önkéntes, jótékonyági tevékenységek végzésének (skandináv államok, Ausztria, Egyesült Királyság), míg más tagállamokban az önkéntes szektor kialakulóban, vagy csak alacsony fejlettségi szinten van (a legtöbb dél- és kelet-európai tagország). Az önkéntes szektor gazdasági súlya a tagországok GDP-jének 0,1% és több mint 3%-a között mozog.

A korcsoporti bontás, illetve az önkéntesek területi eloszlása tekintetében is jelentős eltérés mutatkozik az egyes tagállamok között. Az iskolai végzettség szempontjából általánosan kijelenthető, hogy az Unióban a magasabban képzett emberek nagyobb hajlandóságot mutatnak az önkéntességre.

A gazdasági világválságot megelőzően, az elmúlt évtizedben, az önkéntes tevékenységet végzők száma a legtöbb tagországban növekedett. Az európai önkéntesek a sport és testmozgás, a szociális, jóléti és egészségügyi ellátás, a vallási szer-

vezetek, a kulturális, szabadidős vagy oktatási területeken tevékenykedtek a leginkább. Az önkéntesek nemek szerinti megoszlása jelentős eltérést mutat az európai országokban: a nemek szerinti megoszlást nagymértékben befolyásolja, hogy melyik területet vizsgáljuk. Általánosan a sportszervezetek területén egyértelmű férfi-, a szociális, egészségügyi, vagy a kulturális területeken női dominancia figyelhető meg.

Az intézetünk által végzett reprezentatív kutatásnak több fontos eredménye volt. Egy különösen érdekes párhuzamot vélünk a nem önkéntesek bevonódási lehetősége és a Czike Klára által vizsgált önkéntesek motivációi között: az emberek azért önkéntesek, vagy azért lennének önkéntesek, hogy olyan tevékenységet végezhesse, aminek közvetlenül mutatkozik eredménye, miközben olyan közösség tagjai lehetnek, ahol jól érzik magukat. Az önkéntesség szempontjából így aktív és passzív szegmens esetében lényegében az éremnek ugyanarról az oldaláról van szó.

A társadalmi-gazdasági helyzetre hatással van a gazdasági krízis mindenre kiterjedő megszorító ereje, így érezhető a hatása az arra a kérdésre adott válaszokban is, mely az önkéntes munkától való távolmaradás okait firtatta. A legtöbben ugyanis azért nem végeznek önkéntes tevékenységet, mert nincs rá idejük vagy anyagi helyzetük, egzisztenciális fennmaradásukra fordított energiáik/többleterőfeszítéseik (pl. másodállás, túlóra) ezt nem teszik lehetővé. A távolmaradás okait a főbb szocio-demográfiai jellemzők mentén vizsgálva további jellegzetességekkel találkoztunk:

- Azok körében, akik nem vallásosak, többen távol maradnak azért, mert időhiány miatt nem érnek rá önkénteskedni. Továbbá kevesebb bizalommal bírnak az adománygyűjtő/közvetítő szervezetekkel szemben, mivel arra számítanak, hogy visszaélések miatt nem oda, nem azokhoz a személyekhez, szervezetekhez jut a támogatásuk, akiknek erre valóban szükségük van.
- A kisebb jövedelműek esetében inkább jellemző, hogy távolmaradásuk okát a megromlott egészségi állapotukkal magyarázták.

A magyarországi passzív többség, önkéntességbe való bevonódásának kulcsa a lokális ügyek melletti elköteleződésük lehet. A kutatási eredményeink alapján körükben 76,2 százalék a közvetlen lakókörnyezetükben, míg 76,2 százalék az adott településen, településrész fejlesztése érdekében vállalnának önkéntes segítséget valamilyen feladatban.

Felhasznált szakirodalom

Bartal Anna Mária (2008): Önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. Évi európai érték vizsgálat tükrében – avagy, aki önkéntes az nagyobb valószínűséggel boldogabb és elégedettebb? http://volunteermotivation.hu/downloads/ONK_NEMONK_BAM2009.pdf

Dr. Belyó Pál: A lakosság részvétele a rejtett gazdaságban. ECOSTAT-Szonda-Ipsos Kft., 2008 (kutatási jelentés)

Dr. Cziike Klára–Szabóné Ivánku Zsuzsanna: Online kutatás az önkéntességről a lakosság körében. ÖKA kutatás, Bp. 2010.

Dekker, Paul – Halman, Loek (2003): Volunteering and Values. An Introduction. In: Dekker, P.– Halman, L. (eds.): The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.1-17.

Demográfiai helyzetkép 2009. Bp. KSH 2010.

L. A. Pervin: Altruizmus, miért segítenek az emberek és miért nem? In: Barkóczi I., Séra L.: Az emberi motiváció In: 269-341. old.

Lester M. Salamon – Helmut K. Anheier: (1995) Szektor születik. Nonprofit Kutatások 4. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest

Nonprofit szervezetek Magyarországon 2008-ban. KSH, Bp. 2010

A Johns Hopkins Egyetem Nemzetközi Nonprofit Szektor Összehasonlító Programja In: Salamon, Sokolowski, List (2003), 8. oldal, valamint az Európai Bizottság meghatározása EU 2. (2000), 3. oldal [] alapján.

Önkéntes Központ Alapítvány: Tájékoztató a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvényről. (Szerző: Kónya Gizella) Budapest, 2006

Sík Endre: Néhány adalék az időfelhasználás társadalmi meghatározottságának vizsgálatához. 2001, KSH, Budapest.

Simonyi Ágnes: Családok peremhelyzetben városon és falun. In: Szociológiai Szem-

le 2002/4. 131–142. <http://www.mtapti.hu/mszt/20024/simonyi.htm>

Vályi Réka: Az altruizmus jelensége a társadalomtudományokban. 2008. <http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-833/kotojelek2007/TPUBL-A-833.pdf>

Hivatkozások

- 1 1270/2010. (XII. 8.) Korm. határozat az aktív polgárságot előmozdító önkéntes tevékenységek európai éve 2011 Magyarország Nemzeti Programjáról
- 2 Bartal Anna Mária: Önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi európai érték vizsgálat tükrében. 2008. (Kiegészített és átdolgozott tanulmány)
- 3 Röviden úgy fogalmazhatnánk meg a jelentését, hogy mások megsegítésére irányuló viselkedés
- 4 Magyar Néprajzi Lexikon, <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1770.html>
- 5 Ezt annyival egészítjük ki, hogy az épített és/vagy természeti környezet, és az állatvédelem is ide tartozik.
- 6 Vályi Réka: Az altruizmus jelensége a társadalomtudományokban. 2008. <http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-833/kotojelek2007/TPUBL-A-833.pdf>
- 7 L. A. Pervin: Altruizmus, miért segítenek az emberek és miért nem? In: Barkóczi I., Séra L.: Az emberi motiváció I.: 269–341. old.
- 8 Vályi Réka: Az altruizmus jelensége a társadalomtudományokban. 2008.
- 9 Magyar Néprajzi Lexikon, <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1770.html>
- 10 Sík Endre: Néhány adalék az időfelhasználás társadalmi meghatározottságának vizsgálatához. 2001, KSH, Budapest.
- 11 Sík Endre: Néhány adalék az időfelhasználás társadalmi meghatározottságának vizsgálatához. 2001, KSH, Budapest.
- 12 Simonyi Ágnes: Családok peremhelyzetben városon és falun. In: Szociológiai Szemle 2002/4. 131–142. <http://www.mtapti.hu/mszt/20024/simonyi.htm>
- 13 http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500088.TV
- 14 Önkéntes Központ Alapítvány: Tájékoztató a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvényről. (Szerző: Kónya Gizella) Budapest, 2006
- 15 A fogadó szervezetnek a törvény által előírt módon figyelembe kell vennie olyan speciális körülményeket is, mint: 18 év alatti korhatár, fogyatékossg, a munkavégzés helye, a munkavégzés feltételeinek biztosítása, speciális betanítás. A törvény lehetőséget biztosít arra, hogy a közérdekű önkéntes tevékenység során felmerülő költségeit a szervezet – adó és járulékfizetési kötelezettség nélkül – megtérítse, illetve csekély összegű jutalmat és külföldön végzett önkéntes tevékenység esetén napidíjat adhat. Ez viszont minden esetben az önkéntes és a fogadó szervezet közötti megállapodás kérdése.
- 16 Bartal Anna Mária: Önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi európai érték vizsgálat tükrében, 2008. (tanulmány)
- 17 Dr. Belyó Pál: A lakosság részvétele a rejtett gazdaságban. ECOSTAT-Szonda-Ipsos Kft., 2008 (kutatási jelentés)
- 18 A lakossági adományozást és az önkéntes tevékenységet felmérő 2004-es országos kutatásban (Czike–Kuti 2006) az önkéntesség motivációnak mérésére már 18 motivációs kategória (állítások formájában) szerepelt. Czike Klára finomította a korábbi motivációs kategóriák elnevezéseit, így itt már hagyományos és új típusú önkéntességről tesz említést.

- 19 Lásd bővebben: a Nonprofit szervezetek Magyarországon című sorozat évente megjelenő köteteiben http://portal.ksh.hu/pls/ksh/ksh_web.shop.lista?p_session_id=29822262&p_lang=HU&p_temakor_kod=KSH&p_kapcsolodo=nonprof
- 20 Nonprofit szervezetek Magyarországon 2008-ban. KSH, Bp. 2010.
- 21 Dr. Czike Klára - Szabóné Ivánku Zsuzsanna: Online kutatás az önkéntességről a lakosság körében. ÖKA kutatás, Bp. 2010.
- 22 A szerzőpáros tágan értelmezte az önkéntesség fogalmát: náluk a családi és baráti körön belül, vagy e körön kívül önkéntes (ellenszolgáltatás nélküli) tevékenységet végzőket tekintették összességében önkéntesnek.
- 23 A definíciós, terminológiai különbségeket jól érzékelteti Salamon és Anheier: >>A németek Verein, a franciák économie sociale, az angolok public charities, a japánok koeku hojin, az amerikaiak nonprofit sector, a közép-európaiak alapítvány, illetve a latin-amerikaiak és afrikaiak nem-kormányzati szervezet fogalma nem egyszerűen nyelvi szempontból különbözik egymástól. Az elnevezések különbözősége fogalmi eltéréseket tükröz és az intézmények markánsan különböző csoportjait rejti. Így például a franciák „szociális gazdaság”-nak nevezett szektora magában foglalja a szövetkezeteket, takarékpénztárakat, kölcsönös biztosítópénztárakat, amelyeket az Egyesült Államokban vagy az Egyesült Királyságban nem tekintenek a „nonprofit szektor”, illetve az „önkéntes szektor” részének. Még egy-egy országon, illetve nyelvcsoporton belül is a megnevezések egész sorát használják az általunk vizsgált szervezetek leírására, s valamennyi elnevezésben az értelmezés árnyalatnyi különbségei tükröződnek. Az Egyesült Királyságban például hol „önkéntes szervezeteknek”, hol „közjótékonyági intézményeknek”, hol „jótékony szervezeteknek”, hol „informális szervezeteknek” nevezik a sem nem állami, sem nem piaci intézményeket, s mindegyik elnevezés a szervezetek valamelyest különböző csoportjára utal<< (www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/537_SZEKTOR_SZULETIK.doc)
- 24 A Johns Hopkins Egyetem Nemzetközi nonprofit szektor összehasonlító programja (In: Salamon, Sokolowski, List (2003), 8. oldal)
- 25 Lester M. Salamon – Helmut K. Anheier: Szektor születik. Nonprofit Kutatások 4. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995.
- 26 Itt fontos jelezni, hogy összehasonlítható adatokat csak az úgynevezett formális önkéntességről lehet gyűjteni, mely azt jelenti, hogy a segítő, önkéntes munkavégzés, tevékenység valamilyen önkéntes, nonprofit szervezet keretei között folyt.
- 27 A záró tanulmányt The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (ACEA,) valamint a DG EAC készítette.
- 28 Mivel az önkéntességre vonatkozóan az Európai Unióban sincs egységes, minden tagállam által elfogadott és alkalmazott definíció.
- 29 Magyarország nem szerepel ebben az összehasonlításban, mert eltérő adatokat találunk a formális önkéntesség esetében (aránya 5,5% a civil szervezetek önkéntes adatszolgáltatása alapján), illetve a formális és nem formális önkéntesség együttes vizsgálata során (aránya 40% a teljes lakosság körében reprezentatív vizsgálat alapján)
- 30 <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/031/hu/1/EF11031HU.pdf>
- 31 Forrás: Volunteering in the European Union 66. oldal, nemzeti kutatások alapján
- 32 Ez egy hasonló kiugrást produkált az önkéntesek számában, mint nálunk a Te Szedd! mozgalom, melyet 2011. májusában a magyar kormány hirdetett meg az ÖKA-n keresztül, szintén szemétszedésre és illegális hulladéklerakó helyek feltérképezésére irányulóan, <http://www.teszedd.hu/>
- 33 Forrás: Volunteering in the European Union, 69. oldal
- 34 Forrás: az Európai bizottság sajtóanyaga alapján, <http://europa.eu/volunteering/>
- 35 Demográfiai helyzetkép 2009. Bp. KSH 2010.

- 36 vagyis az összes válaszoló összes említési esetét vettük figyelembe
37 Forrás: <http://www.valasztas.hu/>
38 Bár az is igaz, hogy a szavazás több helyen botrányos körülmények között zajlott, ugyanis egy 2007-ben elfogadott törvénymódosítás szerint a lakóhelyüktől távol szavazni kívánók településenként, illetve Budapesten kerületenként csak egy szavazókörben szavazhattak. Így az egyetemi városokban, vagy azon budapesti kerületekben, ahol sok felsőoktatási intézmény található, előfordult, hogy egy szavazókörbe akár 2-3000 plusz szavazó jutott. Mivel egy átlagos magyarországi szavazókör körülbelül 800-1200 személyre van optimalizálva, ennek a többszöröse zúdult egyes körzetekbe, ez lassította, vagy akár el is tántorította a szavazópolgárokat a szavazás menetétől.

